Cumhuriyet

17 ARALIK 1984

SİYASET 84

PARASIZ EK 50

FELLİNİ'DEN
ÇİZGİLER VE BİR YAZI

İNCİR ÇEKİRDEĞİ

Kemerleri sıkmaya devam ediniz.
TURGUT ÖZAL
Başbakan

•

Güreşe erken doğum yaptırmak istemiyoruz..
VEHBİ DİNÇERLER
Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanı

•

Hepinizde bir gariplik var.
BRANKO STANKOVİÇ
Beşiktaş Teknik Direktörü

•

Biz bugün, "Eleştiride İşlevsellik ve Gazeteciliğin Güncelik Psikopatolojisi" üzerine bir deneme yazacaktık. Artık o yazıyı Kültür-Sanat sayfasına göndeririz. Nasıl olsa o sayfadaki yazıları kimse anlamıyor.
YAHYA GÜVEN
Milli Gazete Yazarı

•

Kadınlara arzu ettiği erkeğin koynuna kayıtsız tescilsiz girme hürriyetini veren hukuk anlayışı, hukuk sistemi ve kanuni mevzuat, öğrenen veya öğreten kadınlara başını örtme hürriyetini çok görür ve hakkını tanımaz...
ATİLLA ÖZDÜR
Milli Gazete Yazarı

Koca bulmanız için dua edeceğim.
SERVET BİLGİ
PTT Genel Müdürü

•

Bre komşu, sizin boksörlerinizin yaşı büyüyor mu, küçülüyor mu?
KONSTANTİN PETKOV
Bulgar Boks Milli Takım Antrenörü

•

Sizin de böyle bir vaklamanız var mı? Siz de bir defa olsun böyle vaklayabilir misiniz?
ERGUN GÖZE
Tercüman Gazetesi Yazarı

•

Boğaziçi Köprüsü'nden kendisi için senet almayan Başbakanımız, daha kârlı gördüğü Keban Barajı'nın Gelir Ortaklığı Senetleri'nden alacak.
MESUT YILMAZ
Devlet Bakanı

•

Şampiyonluk gelirse neden geri çevirelim.
OSMAN ERVERDİ
Çukurova Basketbol Takımı Teknik Direktörü

Moda son yıllarda giderek özgürleşmeye başladı. Özgürlüğün en önemli tarafı, etek uzunluğu sorununun açıklığa kavuşmasıdır.
VİTALİ HAKKO
Modacı

•

Kalabalıktan korkuyorum.
AJDA PEKKAN
Hafif müzik sanatçısı

•

İşçi çıkarıldığına dair elimde tek rakam yok.
MUSTAFA KALEMLİ
Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı

•

Bu sorunları kim doğurdu, kim büyüttü, kim emzirdi?
SAKIP SABANCI
Sanayici

•

Şafak görünmüştür, güneş doğar mı bilemem.
ALİ NAİL KUBALI
İşadamı

•

Libya lideri Kaddafi'nin, kendisini uluslararası terorizmi desteklemekle suçlayanlara karşı en iyi cevap ve göstereceği en seçkin örnek, Libya'daki Türk müteahhitleri ve işçileridir.
MEHMET BARLAS
Milliyet Gazetesi Başyazarı

Bütün dünya benim suçsuz olduğumu biliyor.
BEKİR ÇELENK

•

İnat olsun diye ayrılmayacağım.
AHU TUĞBA
Sinema oyuncusu

Türkiye'de bir Özal vakası vardır. Daima minnet ve şükranla anılacaktır.
HAKKI ARTUKASLAN
ANAP Bingöl Milletvekili

•

"Bozkurtlar" her kimler ise, bir sahipleri olmasa gerek ki, herhangi bir yetkili "Bozkurt"un, böyle bir ithamı yalanladığını işitmedik.
AHMET KABAKLI
Tercüman Gazetesi Yazarı

•

Biz, demokratik kaidelere ve özgürlüğe kendi içimizde de yer veriyoruz.
NECDET CALP
HP Genel Başkanı

•

"Davadan döneni vurun" cümlesi, çok kuvvetli bir duyguyu ifade etmektedir ve bu sözü çok veciz buluyorum. Ben, bunu halk türküsündeki "Yar üstüne yar seveni kurşunlamalı" mısrasına benzetirim.
ACAR OKAN
Başbakanlık eski Müşaviri

•

Sistemin oturma safhasında bütün faturayı biz ödüyoruz.
BURHAN ÖZFATURA
İzmir Anakent Belediye Başkanı

•

Artık seçen de seçilen de inik başlı bir lafın tehlikeli pikesine soyunduğuna inanmaktadır.
İSLAM ÇUPİ
Milliyet Gazetesi Spor Yazarı

•

Rıdvan, Türk futbolunun abidesi olacak.
MARAL ÖZTEKİN
Sanıyer Genel Sekreteri

•

Bir gün sonra gazetelerde Perihan'ın dövüldüğünü öğrenince çok şaşırdım.
İBRAHİM TATLISES
Türkücü

•

Estağfurullahlardan damperli bir kamyon.
FERHAN ŞENSOY
Tiyatro sanatçısı

•

Köprü ve diğer satışlar önemli değildir. Önemli olan köprü geçiş ücretine yapılan ciddiyetsiz zamlardır.
HALİT NARİN
TİSK Başkanı

•

Elimden bütün yetkiler alınsa da istifa etmeyeceğim.
KEMAL ULUSU
Futbol Federasyonu Başkanı

•

"Kerize bak kerize" derken, bu plağı doldurmakla asıl "keriz" ben mi oldum?
SERPİL ÖRÜMCER
Şarkıcı

•

Papandreu, karışık salataya benzer.
HALUK BAYÜLKEN
Milli Savunma eski Bakanı

•

Göbek attıkça terledim.
ZEKİ MÜREN
Sanat Güneşi

haftanın portresi

İhtiyatlı diplomat

O sırada 61 yaşında bulunan Perulu diplomat Perez de Cuellar'ın Birleşmiş Milletler Örgütü Genel Sekreterliğine seçilişi, Türkiye'de Fahri Korutürk'ün Cumhurbaşkanı seçilişine benzer bir süreç içinde gerçekleşmişti. Norveçli Trygve Lie, İsveçli Hammarskjold ve Burmalı U-Thant'tan sonra 10 yıldır BM Genel Sekterliğini yürüten Avusturyalı Kurt Waldheim'ın görev süresi 31 Aralık 1981'de dolacaktı. Waldheim'ın boşaltacağı koltuğa "Afrika Grubu" ülkeleri Tanzanya Dışişleri Bakanı Salim Ahmet Salim'in oturmasını istiyorlar, BM Güvenlik Konseyi'nde Genel Kurula sunulacak adayı seçmek için yapılan tartışma ve oylamalarda ABD'nin karşı çıkışı nedeniyle bunu başaramıyorlardı. ABD'nin gönlünde yatan Waldeim'ın yeniden seçilmesine de Çin Halk Cumhuriyeti karşı çıkıyordu. Güvenlik Konseyi'nde 16 tur oylama yapılıyor, sonuç alınamıyordu. Sovyetler Birliği ve İngiltere oylamalara katılmıyor, Afrika Grubu bildiriler yayınlayarak ABD'yi kınıyor, bu iki devleti eleştiriyordu. Ortada başka adaylar da vardı. 10 Aralık 1981 günü, aday sayısı dokuza yükselmişti. En çok Salim Ahmet Salim ve Kurt Waldheim'ın adaylığı tartışılmakla birlikte, her yeni ismin oluşturduğu yeni tartışmalar işi iyice karıştırmıştı. İşte bu sırada, tam anlamıyla aradan sıyrılan "ihtiyatlı diplomat" Perez de Cuellar, BM Güvenlik Konseyi'nde 15 üyeden 10'unun oylarını alarak aday seçildi. Güvenlik Konseyi Perulu diplomatın adaylığını Genel Kurula sundu ve 15 Aralık 1981'de Perez de Cuellar BM'nin yeni Genel Sekreterliğine seçildi, 1 Ocak 1982'de de görevine resmen başladı.

Perez de Cuellar Türkiye için yabancı bir isim değil. 1975-77 arasında, dönemin BM Genel Sekreteri Kurt Waldheim'in Kıbrıs Özel Temsilciliğini yapmıştı, Kıbrıs sorunu konusunda fazlasıyla bilgi ve deney sahibiydi. Nitekim, Kıbrıs sorununda bugün ulaşılan aşama, büyük ölçüde de Cuellar'ın girişimleriyle ortaya çıktı. Geçen yılın 14 ağustosunda, ortaya, "Perez de Cuellar önerileri" diye adlandırılan paket çıktı. De Cuellar, Kıbrıs'ta sorunları yürütme, yasama ve toprak başlıklarıyla üçe ayırıyor, iki toplumun bu alanlardan birinde elde edeceği avantajlara karşılık ötekinde tavizler vermesiyle denge sağlamayı amaçlıyordu. Örneğin Kıbrıs Türk toplumu belirli bir yüzde oranında topraktan vazgeçerek devletin üst kademesindeki temsil gücünü artırabilecekti ya da tersi, vb... Gerginleşen Atina-Ankara ilişkileri, ABD'nin sık sık devreye girişi, KKTC'nin ilanı ve beraberinde gelen gerilimlerin gölgesi altında girişimlerini sürdüren BM Genel Sekreteri bu yılın 10 eylülünde New York'ta "oda diplomasisi" veya "aracılı görüşmeler" denen süreci başlatmayı başardı. Bu görüşmelerde Kıbrıs'ın iki toplumunun liderleri doğrudan temas etmiyor, BM Genel Sekreteri önce biriyle sonra ötekiyle görüşerek aracılık yapıyordu. Oda diplomasisi birkaç günlük görüşme dizileriyle aralıklı olarak sürdü. Son olarak, kasım sonlarında kesintiye uğrayan görüşmeler 8 aralık günü yeniden başladı. Ve bugün, "Kıbrıs Zirvesi"nin 17 ocakta gerçekleşeceğinin ilan edilebildiği bir noktaya varıldı.

haftanın fotoromanı

Fotoğraf: RIZA EZER

dünya kulisi

BANKACILIK

Saygısız

Dünyanın büyük bankaları masrafları kısmak ve kârlarının azalışını durdurmak için çeşitli önlemler alıyorlar. Dünya bankalarının en büyüğü, Citibank, "büyüklüğünü" önlemler konusunda da gösteriyor. Citibank, Londra'daki şubesinde çalışanların yemekhanesinde tabakları küçülttü. Yemekten kısma uygulaması, üstelik yalnızca çalışanlar için değil, müşteriler için de geçerli. Bundan sonra bankaya kâr getiren müşterilere yemek verilecek, diğerlerine yalnızca bira ve sandviç ikram edilecek. Citibank'ın kârını artırmak için aldığı parlak önlemler arasında, teleks notlarının sonunda yer alan "saygılar" kelimesinin kaldırılması da bulunuyor. Banka yöneticileri, "saygının" atılmasıyla yılda 6 bin dolar kazanılacağını söylüyorlar.

ABD

Çöpçü Başkan

*ABD'nin Atlanta kenti sakinleri iki hafta önce Grant Park yakınlarında gördükleri manzara karşısında büyük şaşkınlığa düştüler. Kentin Belediye Başkanı, ABD'nin Birleşmiş Milletler eski Daimi Delegesi **Andrew Young,** bir çöp kamyonunun arkasına tırmanmış, **"Çöpleri bu plastik torbalara koyduğunuz için sizi gerçekten kutlarım,"** diye bağırıyordu. Andrew Young, kentteki belediye işçilerine iyi örnek olmak için 7.15-14.15 saatleri arasında çöpçülük yaptı.*

OXFORD

Günlük kararlar için hızlı yorumlar

*ANAP hükümeti duymasın, Oxford Üniversitesi'nde bir Amerikalı, üniversite kentinin en değerli varlığını, öğretim üyelerinin beyinlerini satıyor. Hem de uydu'yla ABD'ye. **Henry Kissinger** Beyaz Saray'da iken onun kişisel danışmanı olan **David Young,** "Günlük Kısa Haberler" adını verdiği bir servis kurmuş. Oxford'un çeşitli alanlarda uzman profesörlerinin görüşlerini uydu aracılığıyla ABD'deki izleyicilerin ekranlarına gönderiyor. Her gün saat 19.00'da televizyonlarını açan Amerikalılar, ekranda güncel uluslararası siyasi ve ekonomik gelişmeler konusunda uzmanların ne düşündüklerini "kısaca" öğreniyorlar. Örneğin servisin aralık ayının dördünde yayımlanan haber menüsü şöyle: GATT, El Salvador barış görüşmeleri, Zaire'nin borçları, Batı Afrika'nın petrolü ve Çin'in enerji politikası. David Young aslında bir zamanlar Kissinger'ın, dönemin ABD Başkanı Nixon için uyguladığı yöntemi uyguluyor: Patronların günlük kararları için hızlı yorumlar.*

IRKÇILIK

Siyahlarla futbol oynama suçu

*Almanca yayımlanan değişik gazeteler adına muhabirlik yapan ve aynı zamanda amatör futbolcu olan **Peter von der Heyde,** Güney Afrika'daki "bölge anlaşmalarını" çiğneme suçundan mahkeme önüne çıkacak. Heyde'nin suçu, siyahların olduğu bir bölgede siyah futbolcularla birlikte futbol oynamak. Bugün Güney Afrika'da iki ırkın birlikte oynadıkları futbol takımlarının kurulmasına izin veriliyor, ama beyazların siyah yerleşim bölgelerine girmeleri önceden olduğu gibi kabul edilmiyor. Heyde, yasayı sürekli bir biçimde çiğnediği için iki ay içinde dört defa tutuklandı.*

BU HAFTA SİYASET 84

Son aylarda Türkiye'nin videolu-renkli TV'li kesimlerinde salgın haline gelmeye başlayan bilgisayar oyunları arasında bir de "diktatör" var. Siz diktatör oluyorsunuz, ülkenizde ordu, toprak sahipleri, köylüler, gerillalar gibi kesimler var, bunların çeşitli taleplerini karşılamak ya da karşılamamak elinizde, bir kesimi güçlendirmek veya o kesimin gözünde sahip olduğunuz popülariteyi artırmak/azaltmak elinizde. Arada bir de denetleyemediğiniz olaylar çıkıyor, bunlara göre de tavır almanız gerekiyor. ABD ve Sovyetler Birliği ile iyi geçinip onlardan para sağlamanız ve Isviçre'ye kaçırmanız, size ayrıca puan kazandırıyor. Bu oyunda gerillaların gözünde popularitenizi artırma imkânınız yok. Ve orduyu, toprak sahiplerini ya da köylüleri fazla kızdırırsanız, kendi aralarında ya da gerillalaria birleşip devrime kalkışıyorlar.

Filipinler diktatörü Ferdinand Marcos, muhalif lider Akino'yu öldürttüğünde, başkent Manila'da yoğunlaşan Filipinler burjuvazisinin gözündeki popularitesini zaten bir ölçüde kaybetmiş bulunuyordu. Bu olayla ülke için önemli bir kesimi karşısına aldı. Kentlerdeki çeşitli gösterilere karşı sergilediği vahşet, kırsal kesimdeki terörden etkilenmeyen grupları tahrik etmeye başladı. Akino cinayetinden sorumlu görülen üst kademe subayları kollamada yeterince kararlı davranıp, "Ne münasebet, benim generallerim suçsuzdur" diyemedi. Nihayet, ABD, Filipinler'deki etkinliğini hem gerillalardan hem Marcos'un çürümüş iktidarından kurtarıp tazeleyecek bir alternatif aramaya başladı.

ABD dış politikasının merkezi kollarından olan "dostları koruma" politikasına yön verenler, Vietnam'dan, Latin Amerika'daki çeşitli gelişmelerden, son olarak Nikaragua'da Somoza'nın akıbetlişinden dersler çıkardılar. Bu alanda ABD açısından geçerli ilkeyi şöyle özetleyebiliriz: Eğer diktatörünün dayanağı olan kesimler arasında da ona karşı muhalefet başlamışsa ya diktatörlüğünü değiştir ya da en azından orta vadede sana hizmet edecek bir "üçüncü alternatif" yarat." Yaklaşık 20 yıldır sürdürdüğü icraatla dünya diktatörler tarihinde kendine hayli seçkin bir yer açan Marcos'un koltuğu işte bu nedenle iki yandan sallanıyor. ABD, ele geçir bir alternatif bulsa, Marcos'u bir helikoptere atıp götürmeye hazır görünüyor, ama yıllardır her kesimi bir başka türlü ezilmiş ülkede ciddi tek alternatif, düzenin tam anlamıyla dışındaki bir silahlı kuvvet olan gerillalar. ABD destekli herhangi bir alternatifin onların gözünde popularite kazanması mümkün değil. ABD'nin, bilgisayar oyunundaki gibi, önce "Bir kesimi güçlendir" şıkkını geçip iktidar alternatifini oluşturması gerekiyor. Ama bir ülkenin iç dinamiği, bir dış güç tarafından ne ölçüde belirlenebilir? Bu güç ABD olsa bile. Filipinler'deki duruma ilişkin veriler, 10-11. sayfalarda yer alan derlemede.

Filipinler dışında iki politik dış konumuz daha var: Fransa ve Finlandiya. Fransa'da yeniden iktidara gelmeye hazırlanan sağ kampın üç lideri, Finlandiya'dayse ülkenin genelde büyük bir uyum manzarası gösteren düzeni konu ediliyor. İtalyan sinema ustası Federico Fellini'nin bir yazısı ve filmleri için çizgi tasarımlarının eklenmesiyle, kasıtlı olmasa da, bir sürü "F"yi konu başlıklarında art arda dizmiş olduk.

ÜMİT KIVANÇ

HP'li Turhan Temuçin, partisinde olup biteni "Parti mi Marti mi?" adıyla kitap yaptı.

HASAN UYSAL

Ankara — HP'nin ilk kurucu üyesi olmak üzereyken dışarda kalan, daha sonra Ankara Belediye Başkanlığı'na aday gösterilen Dr. **Turhan Temuçin**'in **"Parti mi Marti mi?"** kitabı piyasaya çıkmak üzere.

Partisinde olan bitenin perde arkasını anlatmasının yanı sıra 12 Eylül'den sonra kurulan partilerin aslında birbirlerine benzeyen düzenlerinin anlaşılmasına da yardımcı olabilecek kitap hakkında Dr. Temuçin ile söyleştik. Temuçin, **"Bu kitap çıkarsa sizi partiden atmazlar mı"** sorusuna, **"Atarlarsa çok gülerim"** yanıtını verdi.

— Kitabın adını niye "Parti mi Marti mi?" koydunuz?

TEMUÇİN — Daha önce oynanamamış, **Hastane mi Kestane mi?** isimli bir oyunum var. Bu oyunun adı çok tuttu. Çetin Altan da bir yazısında Hastane mi Kestane mi'yi kullandı. Birinci neden, böylece bir tekerlemenin tutacağı idi. İkincisi, gerçekten bir türlü parti olamayan HP'ye içinde bulunduğu konumu anlatan bir sıfat bulmak gerekti. Bu sıfat da **"marti"** oldu.

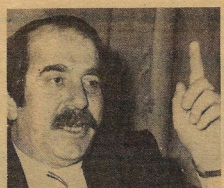

TEMUÇİN — "Bütün yeni partilerde benzer şeyler vardı

... ama Calp'in kişiliği bize ayrı renk kattı."

Kol kırılınca yen içinde kalmamalı

Temuçin'in kitabı piyasaya çıkmak üzere. HP kurucusuyken vetoyla kenarda kalan Turhan Temuçin, "Kitap yüzünden partiden atarlarsa gülerim" diyor.

— Bu kitabı yazmaya niye gerek duydunuz?

TEMUÇİN — Türk politika hayatında genellikle partilerin iç dünyası hep gizli kalmıştır. bu, bir Şark deyimiyle **"Kol kırılır, yen içinde kalır"** anlayışına bağlı kabilelmek için yapılmıştır. Çağdaş anlayış bunu kabul etmez. Kol kırılacak, herkes de neden ve kimin kırdığını bilecektir. İlk kez böyle bir araştırma ya da deneme yazısı yazılıyor. Halkımızı çok yakından ilgilendiren siyasal partilerin içinde neler olup bittiği gün ışığına çıkarılmalıdır. **Parti mi Marti mi**'yi bunun için yazdım zaten.

— Kitap ne kadar zamanda yazıldı?

TEMUÇİN — Sizin de ilk kuruluş günlerinden anımsayacağınız gibi, ben daha o zamanlar her şeyi yazdığımı söylüyordum. Günü gününe not aldım. Adeta partinin bir kronolojisini tuttum. Yani partiyle beraber **Parti mi Marti mi** de yazılmaya başlandı. Bu süre yaklaşık iki seneye dayanır.

— Yani ev toplantılarından...

TEMUÇİN — Evet evet, ev toplantılarından başlayarak, lokantalardaki, müstesarlık odalarındaki, işyerlerinden toplantılar yazılmıştır.

— Partinin hangi dönemine kadar sürüyor?

TEMUÇİN — Rahmetli Mucip Atakh Paşa'nın ölüm gününe kadar olan tüm olaylar kitapta yer almıştır.

— Kitabın yayımlanması sizce olay yaratır mı?

TEMUÇİN — Çevremden edindiğim bilgilere göre büyük olay yaratacaktır. Özellikle HP içinde birbirlerine sayın diyerek hitap eden pek çok kişi, kitabın yayımından sonra birbirlerine karşı sayın sözcüğünü kaldıracaklar. Çünkü o birbirlerine sayın diyen kişilerin birlikte olmadıkları zaman, sayının yerine hangi sıfatı kullandıklarını öğrenecekler.

— Kitapta parti dışı güçlerle ilişkiler, partiye "muvazaa" görüntüsü veren diyaloglar var mı?

TEMUÇİN — Elbette var. Örneğin HP gibi sol bir partinin kuruluş aşamasındayken Sayın Genel Başkan Calp'in sayın doktor **Faruk Sükan**'a giderek görüştüğünü kimse bilmez. Kitapta muvazaa diye ayrı bir bölüm var. Tüm olaylar açıklıkla var. Kitap çıkınca okuyanlar bunu görecekler.

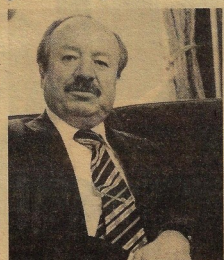

SÜKAN — "Calp, sol parti kurarken neden onunla konuştu?"

— Parti kuruluşunda görev almış biri olarak, mutlaka çok anımız var. Bunlardan mizahçı kişiliğinize uygun düşen birini anlatabilir misiniz?

TEMUÇİN — Olur, kitaptakine bağlı kalarak bunu anlatayım. **Naciye Aydın**'a ait işyerinde 13 kurucu üye ile toplantıda iken **Necdet Calp** içeriye girerek, derhal toplantıyı terk etmemizi, basılacağımızı haber verdi. Oysa ne gizli bir şey yapıyorduk ne de yasalara aykırı toplantımız vardı. Ama Calp öylesine telaşlı ve korku içindeydi ki, biz de ona üyarak bulunduğumuz binayı terk ettik. Fevzi Çakmak Sokakta bir bölümümüz üst, bir bölümümüz alt tarafa kaçışıyorduk. Koca koca adamlar arkamıza bakmadan gidiyorduk. Sonra ne basan oldu ne de baskın... Calp'in gene bir mizansenine gelmiştik. Bunu hiç unutmam ve aklıma geldikçe gülerim. Tabii daha onlarca örnek var. Kitabın başında Calp'in **"İlk kurulduğumuz günleri bilseydiniz, tam Aziz Nesin'liktik"** sözünü bunun için yazdım.

— 12 Eylül'den sonra kurulan partiler, hepsi yeni, hepsi sağdan soldan insanlar bulmuş. İyi adamları veto etmiş. Para pul yok. Deneyim hiç yok. Hatta siyaset bile onlar için yeni. Acaba başka partide, örneğin SODEP, DYP, MDP veya ANAP'ta olsaydınız aynen olmasa da benzer görüntüler yaşanmaz mıydı?

TEMUÇİN — Elbette yaşanırdı. Ne var ki Sayın Calp'in kişiliği bizim oluşumumuza daha değişik bir renk kattı.

— Parti ile ilişkileriniz nasıl? Size Calp, "Veto alacaksın. Kuruculuktan çık. Sonra seni milletvekili adayı yaparız" **demişti. Şimdi partiyi birbirine sokacak, gizli ilişki ve olayları açıklayan kitabınız çıkıyor. Partide moda oldu biliyorsunuz adam atmak. Diyorum ki, şimdi sıra size...**

TEMUÇİN — Partiyle şu anda ilişkim son derece zayıf. Kitap yayımlanınca kendi söylediklerı sözleri ve yaptıklarını yazdım diye beni ihraca kalkarlarsa onu o zaman düşünürüz ve çok güleriz.

— Kitabınız ne zaman çıkıyor? Hastane mi Kestane mi oyun olmuştu? Bu da olacak mı?

TEMUÇİN — Kitabın sanıyorum bu hafta içinde çıkacak. Oyunlaştırmaya başladım bile. Ve iki tiyatro benden bunun oyununu istedi. Siyaset sahnesinde gördüğümüz kişileri böylece tiyatro sahnesinde de görmüş olacağız.

— Son bir sorum var. Siz sol bir parti diye HP'ye baştan girdiniz. Genel başkan olarak başınıza Ulusu hükümetinin Başbakanlık Müsteşarı olmuş Calp geldi. Sizce HP gerçekten muvazaa olarak mi kuruldu? Calp nasıl bir kişi, onu yakından tanıyorsunuz?

TEMUÇİN — Calp'i çok yakın tanıyorum. Calp parti kurduğu için HP muvazaa olamazdı. Çünkü ona başkanlığı biz götürdük. Çünkü o aşamada sol bir partinin başına demokratik sol tabana büyük mesajlar verebilecek kimsenin getirilmesi olanaksızdı. SODEP gibi, parti seçim dışı kalırdı. Calp, hem İsmet Paşa'nın Özel Kalem Müdürü olması, hem de kapatılan CHP'nin demokratik sol hükümetlerinin üçünde de vali olarak görev alması nedeniyle bizce yeterli görüldü. Ama sonradan Calp'in ikircikli hareketleri, sürekli olarak, bizim dışımızdaki güçlerden talimat alıyormuş havasını vermesi ve işgal ettiği makam partinin alnına muvazaa damgası vurmasına neden oldu. Ve o damga hâlâ duruyor.

Kim tanırdı Kastamonulu Şaban Ağa'yı, çıkıp konuşmasaydı öyle?

CANAN YAZGANGİL

Ankara — Aslında öbür ANAP'lı milletvekillerinden fazla bir farkı yoktu. Parti disiplinine gereken hassasiyeti gösteriyor, grubun aldığı tüm kararlara harfiyen uyuyada, parti yöneticileri ve özellikle Genel Başkanı'na sayginda bir kusur etmiyordu. Bakanlarla nerede karşılaşırsa ayağa kalkıp selamlaşıyor, saygılarını sunuyor, Meclis çalışmalarında da öbür ANAP'lı arkadaşları doğrultusunda oyunu kullanarak görevini yerine getiriyordu. Seçmeninin kendisine çok fazla işi de düşmemişti bu arada. Tek sıkıntısı, seçmenine o yüce çatı altında bir temsilcileri olduğunu anlatamamak olmuştu... Kendinden yarım metre önde giden göbeği, hiçbir zaman iki tarafı birbirine kavuşmayan ceketi ve kuliste yüksek sesle konuşmasından ANAP grubu içerisinde tanınıyordu, ama bunun seçmene ne yararı olabilirdi ki?

O akşam TBMM Başkanı Necmettin Karaduman, Kadın Hakları Kutlama Komitesi'nin belirlediği, mesleklerinde ilk kadınlara TBMM'de düzenlenen bir törenle plaketlerini dağıtmıştı. Milletvekili, kokteylde de yerini almış, ama bir köşede içkisini yudumlamaktan başka bir şey elinden gelmemişti. Kokteyl bittikten sonra, kendini ANAP kulisine atmıştı. Niyeti paltosunu alıp evine gitmekti. Eğer bomboş kuliste bir koltuğun kenarına ilişmiş oturan arkadaşı **Hakkı Artukaslan**'ı görmeseydi, o geceyi evinde geçirecekti, zaten ayakta güçlükle duruyordu.

BİRDEN PARLAYAN IŞIK

ANAP Kastamonu milletvekili **Şaban Küçükoğlu**, gecenin bir vakti kuliste Artukaslan'ı **"öylece bekler"** bulunca, **"Bunda bir iş var"** diye düştünüp evine gitmekten vazgeçti.

Artukaslan sohbet sırasında, bütçe görüşmelerinde ilk sırada konuşma hakkı alabilmek için beklediğini her nasılsa ağzından kaçırıvermişti. İşte o an Şaban Küçükoğlu'nun kafasında bir ışık parlayıverdi. Kendisi de bekleyecek, sabah mesai başlamadan önce Başkanlık Divanı'na kaydını yaptırarak tüm bütçeler için ilk konuşma sırasını kapatacaktı. Böylece Kastamonulu seçmen, radyodan, basından, Kastamonulu Şaban Küçükoğlu'nu dinleyecek ve TBMM'de kendi temsilcileri olduğunu anlayacaktı artık... Bu fırsat kaçırılmamalıydı.

Hakkı Artukaslan, Küçükoğlu'nun niyetini fark etmişti, ama geç kalındığını daha sonra anladı. Ne dediyse eve dönmesi için "Şaban Ağa"yı ikna edemedi. En son aklına parlak bir fikir geldi.

"Bak kardeşim," dedi, Şaban Küçükoğlu'na... **"Ben söz sırası alabilmek için buradaki sabaha kadar bekleyeceğim. Karımın aç, bir şey yemedim. Sen şimdi kalk evine git, yiyecek bir şeyler getir buraya."**

Artukaslan, Küçükoğlu'nu bu bahaneyle evine gönderdikten sonra, yorgun ve bitaz da **"cakırkeyif"** olan Küçükoğlu'nun evinden tekrar geri döneceğini hiç düşünmemişti... Küçükoğlu'nu göndermeye rahatlığı içerisinde kuliste koltuğa uzandı ve uyumaya başladı..

Artukaslan, sonrasını şöyle anlatıyor:

"Kalktım, bir baktım ki, Şaban Küçükoğlu elinde dolu bir naylon torba karşımda duruyor. Gece saat bir buçuk olmuş. Pes vallahi, o kafayla gitmiş evine, dolapta ne var ne yok toplamış gelmiş. O saatten sonra yapacak bir şey yoktu. Ben sabaha kadar namaz kıldım, onu geri göndermek için uğraştım, o da sabaha kadar içti. Zaten sarhoştu."

OK YAYDAN ÇIKMIŞTI

Sabah, Artukaslan ile Küçükoğlu Başkanlık Divanı'na giderek, bütçe konuşmaları için kayıtlarını yaptırdılar. Artık kimse Küçükoğlu'nu durduramazdı, tüm bütçeler üzerinde konuşacaktı. Ertesi gün işten geçmişti çoktan... ANAP grup başkanvekillerinin tüm yalvarma, yakarma ve uğraşları sonuç vermemişti. Küçükoğlu ilk konuşmasını Cumhurbaşkanlığı Bütçesi üzerinde yaptı. Küçükoğlu'nun kendini meşhur eden ilk konuşması, TBMM tutanaklarına şöyle geçti:

ŞABAN KÜÇÜKOĞLU (Kastamonu) — **Sayın başkan, sayın milletvekilleri, hepinizi saygı ve sevgi ile selamlıyorum.** (Brova sesleri, alkışlar)

Cumhurbaşkanlığı Bütçesi bizce çok önem taşıyan bir bütçedir. Cumhurbaşkanı devletin başıdır. Anayasamızın 104. maddesi, Cumhurbaşkanı'nı böyle tanımlıyor. Öyleyse Türk Devleti'nin başı olan ve Türk milletinin doğrudan seçimiyle, mutlak çoğunlukla başımıza seçtiğimiz bu makam, gerek manen, gerekse maddeten onore etmektir. Bu, yüce Meclis'in görevidir. Bi-

tiyorum size, atom devrindeyiz. Buraya teşrii masuniyetle dokunulmazlıkla gelmeyin, çıkın dışarı, onun için gülüyorsunuz değil mi?

M. NURİ ÜZEL (Eskişehir) — **Arkadaşlar, hepinizi ciddiyete davet ediyorum, burada Cumhurbaşkanlığın bütçesi görüşülüyor.**

BAŞKAN — **Küçükoğlu, daha çok sizi sol tarafınızdaki sıralarda oturan sayın milletvekilleri alkışlıyorlar, siz sağ tarafta oturan arkadaşlara söyliyorsunuz.**

ŞABAN KÜÇÜKOĞLU (Devamla) — **Onlar gülüyorlar.**

BAŞKAN — **Oldu mu ya? Haksızlık oluyor. Bağlayın lütfen.**

ŞABAN KÜÇÜKOĞLU (Devamla) — **Devlet Başkanımız Anayasal görevini yerine getirirken, kendisine yardımcı olacak personelinin atama ve yaşama koşullarını bu bütçesine onlara yarasır şekilde koyduğumuz için mutluyuz.**

BAŞKAN — **Teşekkür ederiz efendim, sağolun. Tamam efendim, vaktiniz doldu.**

ŞABAN KÜÇÜKOĞLU (Devamla) — **Bir dakika, Allah Allah, Reisicumhur'dan bahsediyoruz. Siz de o taraftansınız galiba** (Tüm sıralarda gülüşmeler).

BAŞKAN — **Sayın Küçükoğlu. Lütfen vaktiniz doldu.**

Küçükoğlu sonuçtan memnundu. Ertesi gün Başbakanlık Bütçesi üzerinde konuşacaktı. ANAP Grup Başkanvekilleri Pertev Aşçıoğlu ile Ercüment Konukman, kendisini vazgeçirmek için çok uğraştılar. Aralar). **Neticede milletin teveccühü ile bir parti siyasi iktidara sahip olur.**

İdarenin başı Başbakan'dır, onun için önemi büyüktür. Çünkü Cumhurbaşkanı devletin başı olarak, hükümeti kurma yetkisini Sayın Turgut Özal'a vermiştir, vermeyebilirdi de değil mi? (Gülüşmeler, alkışlar). **Özal'a Başbakanlık vermekle yetkisini devrediyor** (HP sıralarından 'olmaz olmaz' sesleri, gürültüler). **Anlayamazsınız, anlayamazsınız.**

BAŞKAN — **Devam edin, devam edin Sayın Küçükoğlu.**

ŞABAN KÜÇÜKOĞLU (Devamla) — **Kayda geçiyor, Reisicumhur bilir, zapta geçiyor, Reisicumhur bilir, sizin bu konuşmalarınız Anayasa'ya aykırıdır, bunu Anayasa'dan alıyorum** (HP ve MDP sıralarından gülüşmeler, alkışlar).

BAŞKAN — **Lütfen efendim, lütfen karşılıklı konuşmayalım. Devam edin Sayın Küçükoğlu.**

ŞABAN KÜÇÜKOĞLU (Devamla) — **Onun için önemi büyüktür, çünkü Cumhurbaşkanı devletin başı olarak, hükümeti kurma yetkisini Sayın Turgut Özal'a vermiştir. Bu kabine, devlet kudretini kullanma yetkisini, 7.11.1982 tarihinde Türk milletinin mutlak çoğunluğunun "evet" oylarıyla tescil etmiştir** (HP sıralarından 83, 83 sesleri). **Yani, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'na 7.11.1982'de tescil etmiştir. Onda o yetki vardır. Siyasal iktidarı kullanan kimdir, öğrenin** (HP ve MDP sıralarından gülüşmeler, alkışlar). **Şimdi izah edeceğim, öğreneceksiniz, zaten biz kurs açıyoruz size.**

BAŞKAN — **Sayın Küçükoğlu, karşılıklı konuşmayalım, lütfen siz devam edin efendim, gerektiği vakit onlar da gelir, konuşur bu kürsüden.**

ŞABAN KÜÇÜKOĞLU (Devamla) — **Sayın Başkan, Divanlık Başkanı, müdahaleyi ben önleyecek değilim, sensin, cezanı kullan, selahiyetini kullan, hatip konuşamaz ortam yaratmayınca.**

BAŞKAN — **Lütfen devam edin efendim.**

ŞABAN KÜÇÜKOĞLU (Devamla) — **İşte "kur" dediği kabineyi Turgut Özal kurmuştur** (HP sıralarından 'aynı şeyler' sesleri).

BAŞKAN — **Lütfen efendim, lütfen hatibe müdahale etmeyelim efendim, lütfen rica ediyorum.**

ŞABAN KÜÇÜKOĞLU (Devamla) — **Bu kabine devlet kudretini kullanma yetkisini, tekrar okuyorum anlayasmız diye, 7.11.1982 tarihinde Türk Milleti'nin mutlak çoğunluğunun "evet" oylarıyla tescil edilen Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'ndan olmuştur. Anladınız mı?** (HP sıralarından alkışlar). **Anlatamayız, ne derseniz boş, hiçbir şey anlatamayız. Devletin kudretini, siyasal iktidarın başı olan Başbakan, Bakanlar Kurulu temsil eder, valileriyle kullanır. Vali hükümetin sonu ve hükümetten ayrılmaz bir bütündür. Hükümet olmadan vali olmaz, vali olmayınca da hükümet olmaz** (HP sıralarından gürültüler). **Okuyun, okuyun. Millet güüyor size, onun için oy vermiyor, seleflerinize de öyleydi, onun için oy vermedi, hiçbir zaman oy vermeyecektir** (HP sıralarından gülüşmeler). **İnsan düşünür, siz zaten... Ne diyeyim ki?**

Şaban Küçükoğlu'nun sözü ikinci kez kürsüde Başkanlık tarafından kesildi.

Bıraksalar, ANAP Grubu'nun Şaban Ağa'sı diğer bütçelerde de konuşacaktı, ama kendisi bütçenin en sonunda konuşmak üzere vazgeçirildi şimdilik..

Bütçe görüşmelerini izleyen milletvekili sayısı zaman zaman 5-10'u geçmiyor

Ayağı çıplak başı kabak, üstü başı muntazam olmayan pek az insan var

BETÜL UNCULAR

Ankara — Meclis, Turgut Özal hükümetinin ilk bütçesini görüştüyor. Bugüne dek olduğu gibi bütçe görüşmeleri de Meclisin kendisine özgü yeni yapısı içinde sürüyor. Görüşmeleri izleyen milletvekillerinin sayısı arada bir, bir elin parmakları kadar oluyor. Devletin bütçesine olan ilginin azlığı şaşırtıcı boyutlarda.

Kürsüden okunan şiirlerin yanında, kim daha esprili konuşacak yarışı hüküm sürüyor görüşmelerde. ANAP'tan Şaban Küçükoğlu isminde bir milletvekili çıkıyor. Yaptığı espirilerin yanında yapamadığı espirilerle de üyeleri kahkahadan kırıp geçiriyor. Birleşimleri yöneten başkan vekilleri de üyelerin bu espirileri karşısında kayıtsız kalamayarak görüşmelerin renkli geçmesi için çaba gösteriyorlar...

HP ve MDP Genel Başkanları, **"Milli güvenliğin korunmasından TBMM'ye karşı Bakanlar Kurulu'nun sorumlu olduğunu"** öne sürerek **"hükümetin bu konuda neler yaptığını, hangi tedbirleri aldığını Meclise anlatmasını"** isterlerken, Başbakan Turgut Özal, **"Ordu hükümetin emrindedir"** sözleriyle sorunu çözüverdi. Ancak MDP'li **Ferit Melen**'in kendilerini Cumhurbaşkanına şikâyet etmesini engelleyemedi...

Melen, Cumhurbaşkanlığı bütçesi görüşülürken, tutanaklara geçen konuşmasında aynen şunları söyledi:

"Gerçek bir demokraside iktidar yanında muhalefet bulunur. Demokrasinin normal bir surette işleyebilmesi için muhalefetin anayasanın verdiği haklardan tam olarak yararlanması gerekir. Hükümeti kuran çoğunlukla, muhalefeti temsil eden partiler arasında, hak bakımından denge bulunması lazımdır. Çoğunlukla azınlık arasındaki dengenin bozulması özellikle tek meclisli parlamentolarda demokrasiyi derhal otoriter bir rejim haline getirir ve yozlaştırır. Azınlık haklarına saygı göstermeyen bir rejimin adı demokrasi olamaz. Demokratik prensiplere uymayan çoğunluk kararları da demokratik karar sayılamaz.

6 Kasım 1983 seçimleriyle girdiğimiz demokrasinin bu aşamasında az önce işaret ettiğim ilkelere, esaslara tam bir surette uyulmakta olduğunu iddia edemeyiz. Meclis çalışmalarında her adımda muhalefet ile diyalogun kurulmasında iktidarın her konuyu oy çoğunluğuna dayandırarak halletmeyi tercih ettiğini görüyoruz. Bu suretle parlamentoda fiilen bir çoğunluk tahakkümü ve bir çoğunluk istibdadı doğmuş bulunmaktadır. Bu tahakküm hevesi, bazı müzakerelerde parlamentoyu tek şahsiyetin kontrolü altına sokma noktasına kadar getirebiliyor. Bazı kanunların müzakeresinde, içtüzük ve anayasa hükümleri ihlal edilebiliyor."

Konuşmasında, **partizanlık hastalığının hortladığını", "TRT'nin otoriter memleketlerde olduğu gibi iktidarın sesi haline getirildiğini"** söyleyen Melen, şikâyetini şöyle tamamladı:

"Bu uygulamalar haklı olarak muhalefet partilerini, haklarını korumak için bir rejim mücadelesi açmaya zorlamaktadır. Elbirliğiyle, demokratik rejimi güçlendirmek için çalışılacak yerde, iktidar ile muhalefetler arasında kısır bir rejim kavgası yapılmasına yol açılmaktadır. Partimiz bu şikâyetleri demokratik rejimin yozlaşmasına yönelen teşebbüsleri önlemek ve frenlemek amacıyla her vesileyle huzurunuza getirmeyi görev saymaktadır. Gene bu şikâyetleri Sayın Cumhurbaşkanımızın bilgilerine arz etmeyi de görevlerimiz arasında görüyoruz."

Bütçe görüşmelerinde Başbakan ve ilgili bakanlara bazen ilginç sorular yöneltiliyor ve ilginç yanıtlar alınıyor...

Bankerlerin arka arkaya battığı sıralarda Maliye Bakanlığı görevinde bulunan Başbakan Yardımcısı **Kaya Erdem**, Başbakanlık bütçesi görüşülürken, HP'li **Yusuf Ziya Kazancıoğlu**'nun, **"Bankerzede olayının ortaya çıkmasının sebepleri nelerdir"** sorusuna şu yanıtı verdi:

"Muhtelif zamanlarda da ortaya koyduğumuz gibi, bankerzede olayının ortaya çıkması, Türkiye'de sermaye piyasası kesiminin çalışmasını düzenleyen mevzuatın daha evvel değil de, bu hadiselerden sonra çıkarılmış olmasındandır. Eğer bu hadiselerin yaşandığı 1981'den önce, kanaatimce asgari 5 yıl evvel sermaye piyasasını düzenleyecek olan böyle bir mevzuat çıkarılmış olsaydı, söz konusu hadiseler olmayabilirdi."

Başbakanlık bütçesinde HP'li **Ahmet Sırrı Özbek** sordu, Erdem yanıtladı. Şöyle:

ÖZBEK: "TRT'de gösterilmekte olan Kartallar Yüksek Uçar filminin jeneriğinde, 'Bu filmdeki şahıs ve isimlerin hiçbir gerçek kişi ve kuruluşlarla ilgisi yoktur' **denilmektedir. Devlet kuruluşu olan TRT'nin böyle bir açıklamada bulunmasının nedeni nedir? Böyle kişiler varsa hakları işlem yapılması gerekir. Böyle kişiler yoksa bu açıklamaya gerek var mıdır?"**

ERDEM: "Tahmin ediyorum ki, birtakım seyredenlerin, olay Türkiye'de geçen bir hadise olduğu için, burada bahsedilen şu müesseseyi ilgilendiriyor gibi birtakım neticeler çıkartarak dedikodu yapmalarını önlemek bakımından TRT'nin şahıslarıveya firmaları ilgilendiren, filmin gerçekle alâkası olmadığını ortaya koyan faydalı bir husustur. Bence var da böyle bir olay, saklanıyor gibi bir mana çıkarmak doğru değildir. Bu açıklama yararlıdır ve kişi veya kuruluşlarla ilgisi olmadığını gösterme bakımından da faydalı bir açıklama olduğu kanaatindeyiz."

Bütçenin tümü üzerindeki görüşmelerde HP'li Akkılıç'ın **"25 bin ile 30 bin lira arasında aylık alan tüm vatandaşların 3-4 nüfuslu aileyi nasıl geçindirdiklerini sormak istiyorum. Hesap makinesi yanlarında yoksa ben vereyim, bunu hesaplasınlar"** demesi karşısında Özal'ın yanıtı şu oldu:

"Sual, çok tipik bir politik sualdir. Herkese her zaman sorulabilecek bir sual ve şöyle de cevap vereceğim. Asgari ücret biz iktidara geldiğimiz sırada 15 bin liraydı. Biz bunu 25 bin liraya çıkardık. Öyle değil mi? Türkiye'de siz de geziyorsunuz, bir de geziyorum. Gezdiğimiz her yerde belki çok iyi gıda almıyor olabilirler çok istediğimiz şekilde, ama birçoklarımızın söylediği gibi, ayağı çıplak, başı kabak, üstü başı muntazam olmayan insan pek az gördük veya görmedik."

Vesikalık

HAZIRLAYAN *SÜLEYMAN BULUT*

İnsan ırkı

Einstein, en çok tanınan bilginlerden biri... 1879-1955 yılları arasında yaşayan Einstein, Almanya'da doğdu. İzafiyet (görecelik) kuramıyla tanındı. 1921 de Nobel Fizik Ödülü'nü aldı. Einstein, çoğu bilginlerin tersine politikayla da yakından ilgileniyordu. Bir gün kendisine, "Hangi ırktansınız?" diye sorulduğu zaman dedi ki:

— İnsan ırkındanım.

Mümkün olan da olmayan da

Talleyrand, 1754-1838 yılları arasında yaşamış bir Fransız politikacısı. Sakala göre tarak vurmada üstüne olmadığını iddia edenler çok. Üstelik gençliğinde din öğrenimi de görmüş. Arka arkaya, kralın, Napolyon'un ve Viyana Kongresi'ni toplayan devletlerin en güvenilir adamı olmayı başarmışlı ki, bunlar birbirinin amansız düşmanıydılar.

Talleyrand, bir gün Fransızların ünlü kraliçesi Marie Antoinette'e dedi ki:

— Madam, mümkün olan yapılır; mümkün olmayansa yapılacaktır.

TBMM tutanaklarından

İstanbul'a trenle hiç gitmedim

9 ARALIK 1984

ANAP Kastamonu Milletvekili Şaban Küçükoğlu ile HP Tunceli Milletvekili Musa Ateş "deşifre" olukları için tutanaklarınıza, geçen haftanın ilginç ve kapsamlı konuşmalarından birini yapan MDP Sinop Milletvekili Hilmi Biçer'i almanın daha yararlı olacağı kanısına vardık. Hilmi Biçer'in sözlerini tutanaklardan okuyalım...

HİLMİ BİÇER (Sinop) — **(...) Memleketi 12 Eylül'e getiren düşman kardeşler sarmaş dolaş, dışarıdakilerden daha fazla gayretle bizim başarısızlığımızı heyecanla beklemekte ve adeta yüce Meclisi dağıtmak için sabırsızlanmaktadırlar. (...)**

Bugün milletvekilleri birçok yerlere gidememektedirler. Ortadoğu Teknik Üniversitesi'nin Eymir Gölü civarında bir milletvekilinin gezmesi, o parka girmesi izne bağlıdır. Burada bir hatıramı arz etmek istiyorum:

Değerli arkadaşlarım, bir gün çocuklarımla birlikte Eymir Gölü civarına gezmeye gittim. Bizi içeriye almasını beğçiden rica ettim; "Sen hangi partiden milletvekilisin" diye bana sordu, "MDP'denim arkadaşım" dedim. "Arkadaş, Anavatan Partisi'nden olsaydın vallahi seni almayacaktım" dedi. (MDP ve HP parti sıralarından gülüşmeler) **"Neden kardeşim" diye sorduğumda,** "Belimizi kırdı bunlar bizim, belimizi, onların burada yeri yoktur" **dedi.** (HP sıralarından **"Bekçi elden gitti"** sesleri, **ANAP** sıralarından, **"Yalan" sesleri) Bu benim başımdan geçen bir olay, burada yalan söylemeye mecbur değilim.**

Orduevlerine milletvekilleri kesinlikle girememektedirler. Doğrusu, bu hususta verilecek misaller pek çok ve en kısa zamanda Sayın Başkanlık Divanının milletvekillerinin bu durumuyla yakından ilgilenmesini ve milli iradeye sahip çıkmasını özellikle istirham ediyorum.

HÜSEYİN AVNİ GÜLER (İstanbul) — **O bekçiye yazık oldu.**

HİLMİ BİÇER (devamla) — **Biz bakarız arkadaşlar gelirse.**

Plan ve Bütçe Komisyonu'nda da hemen her milletvekilinin temas ettiği gibi, trenlerde yataklı vagon tenzilatının milletvekillerine uygulanmaması gariptir. Herhalde bu yabancı şirketler tarafından işletildiğinin bir alışkanlığı neticesi unutulmuş olsa gerek. Bunu da arkadaşlarımıza hatırlatmak istiyorum, ben İstanbul'a bu trenle hiç gitmedim. (...)

Çok önemli bir konuya daha değinmek istiyorum. Bürolarda görev yapan ve kendileriyle birlikte olmaktan gurur duyduğumuz Meclis Basın Bürosu'ndan bahsetmek istiyorum:

Bu değerli arkadaşlarım, kendileri de ikrar ediyorlar, Meclisin sesini gereği gibi duyuramamaktadırlar veya duyurmamaktadırlar. Kendilerine söylediğimizde, holding babalarının, kendi verdikleri metinleri değiştirdiklerini iddia ediyorlar. Hükümetten korktuklarından bu yola başvuran holdinglere şunu söyleyelim ki, kendilerinden bunun hesabı bir gün sorulur. Zaten millet de soruyor. Trajı 800 bin olan bu gazetenin trajının 300 bine düştüğünü, yaşama mücadelesi içinde çırpındığını ve televizyon satmaktan başka da bir görev yapamayacağını her gün teşhir ediyorlar. Aslında bundan büyük ceza olmaz; ama anlayana sivrisinek saz... Trajın neden düştü arkadaş? Tercüman Gazetesi, neden 800 binden 300 bine düştün diye sorsam, enflasyon diyor, ekonomik durum diyor, bir şeyler buluyor. Trajları sıfıra doğru yaklaşan bu gazeteler, aksilarının başlarına almalıdırlar. Vatandaş bunları satın almayarak, haritadan silecektir. (...)

Sayın Başkanım, aslında söylemek istediğim çok şeyler var, ama ben konuşma süremi kâfi derecede suiistimal ederek tamamladığım için, çok önemli bir konuya temas ederek bitirmek istiyorum.

Değerli arkadaşlarım, Meclisimize günde 5 bin vatandaş girip çıkmaktadır. Bu Meclisin çok küçük bir mescidi vardır, burası bir İslâm ülkesidir, cuma günleri korkudorlarda, merdivenlerde namaz kılan arkadaşlarımız vardır. Böylesine kutsal bir abidenin Meclisin manzarasını bozacağına inanmıyorum, süsleyeceğine inanıyorum.

Dinçerler, spora politikayı sokmadı

Spora siyaset sokmadık, sokmayacağız. **Vehbi Dinçerler, 12 Aralık 1984**

..vee ayrıca kanayan bir yaraya da neşter attı

RAFET GENÇ

Ankara — Milli Eğitim Spor ve Gençlik Bakanı **Vehbi Dinçerler,** hani eskilerin **"nev'i şahsına münhasır"** dediklerinden...

Göreve başladığından bu yana, bira dahil her konunun içinde bulunan, **"ilginç karar alan ve konuşan"** Bakan niteliğini kaybetmeyen Vehbi Dinçerler, geçen hafta **"futbol"**umuza da **"sedir"** bir biçimde el attı ve bir **"vecize"**yi basın mensuplarına kaydettirdi.

Dinçerler, **"spora siyasetin sokulmayacağını"** TBMM'de, emanet kullandığı Başbakan Özal'ın odasında basın mensuplarına söylemişti. O sırada yanında ANAP Genel Başkan Yardımcılarından ve **"teşkilat işleri"**ne bakan **Mehmet Keçeciler,** Genel Başkan Yardımcısı **Halil Şıvgın** ve 20'den fazla milletvekili (daha da fazla olabilir) vardı.

Ve Konyaspor'un sahasının Futbol Federasyonu'nca iki maç kapatılması cezasını **"veto"** ederken, Konyalı Genel Başkan Yardımcısı **Mehmet Keçeciler** ile Konya milletvekilleri öyle duruyordu.

Peki, Dinçerler spora elini neden atmıştı? Olayın başlangıcı ve gelişmesi şöyle olmuştu: Futbol Federasyonu Kurulu önündeki birçok olaylı maç dosyasını kurara bağlamak üzere toplanacaktı. ANAP'ın veto görmüş milletvekili adayı **Kemal Ulusu**'nun başkanlığındaki Futbol Federasyonu, bir gazetenin yorumuna göre **"siyasi baskıdan kaçmak"** için söz konusu olaylı maçlarla ilgili toplantısını **"gizli"** yapmayı kararlaştırmıştı. Toplantı, her zamanki gibi federasyonun İnönü Stadı'ndaki bürosunda değil de Tarabya Oteli'nde yapıldı, böylece **"gizli"** oldu. Sonuç, 11 kulübün sahası toplam 16 maç için kapatılmış, maçlar başka yerlere alınmıştı. Bu tür kapatma kararları her zaman çok tepki çekerdi. Nitekim ilk **"basın bildirisi"** Fenerbahçe'den geldi. Tam öteki kulüpler de tepki vermeye hazırlanıyorlardı ki, Bakan Dinçerler, Başkan Kemal Ulusu ile görüşmek istedi. Görüşme TBMM'de, Başbakan Özal'a ait odada oldu. Toplantıya çok sayıda milletvekili ve ANAP'ın iki Genel Başkan Yardımcısı da katıldı. Kapıda gazetecilerle ayak üstü konuşan Dinçerler, saha kapatma olaylarının yeniden incelenmesini istediğini söyledi, **"Aslında biz federasyonun işine pek karışmış, onların aldığı kararın özüne dokunmuş olmuyoruz"** dedi. Başkan Ulusu ise kararları değiştirmelerinin söz konusu olmadığını, ama dosyaların yeniden incelendikten sonra onaya sunulacağını söylüyor, **"Eğer yine kabul edilmezse istifa ederim"** diye konuşuyordu. Federasyonun 5 üyesi, Ulusu'dan önce davranıp bu açıklamalarının gazelerde yer aldığı gün istifa ettiler. İşte sözünü edeceğimiz toplantı bu toplantıydı.

TBMM Genel Kurulu'nda 1985 Mali Yılı Bütçe Tasarısı'nın bölümlerinin görüşülmesi **"kendi halinde"** sürüp giderken, birden kulisleri alışık olmadığımız yüzler sardı. Futbol Federasyonu'nun üyeleri, Başkan Kemal Ulusu ve sporcu olarak bilinen, ayrıca Beden Terbiyesi'nde görev yapan meşhur kimseler de vardı kulislerde. Sonra spor muhabirleri sardı ortalığı. Bakan Dinçerler'in peşindeydi hepsi. Dinçerler, Başbakan Özal'ın Mecllisteki odasını **"emanet olarak"** kullanmaya başlamış ve toplantılar düzenliyor. Kulüp yöneticilerini dinliyor, Futbol Federasyonu Başkanı'nın **"ifadesini alıyor"** ve **"veto"** ediyor.

Vehbi Dinçerler, **"spor toplantısını"** yaparken bilgi verme açısından kimlerin olduğunu da sıralamak istiyoruz:

Müsteşar Yardımcısı **Mustafa Yıldırım,** Genel Müdür Vekili **Şehabettin Akyol,** yardımcısı **Şahap Sayın,** Merkez Hakem Komitesi Asbaşkanı **İhsan Tülmen,** olaylı Konyaspor-Tarsus İdmanyurdu maçının federasyon temsilcisi **Sebahattin Erman,** antrenör **Altan Tetik,** Müftü'tü **Erdoğan Ünver,** İstanbul Bölge Müdürü **Erdenay Oflaz,** Federasyon Asbaşkanı **Nazmi Bilge,** Bakan'ın Futbol Danışmanı **Ahmet Suat Özyazıcı.**

Bu arada Devlet Bakanı Konya milletvekili **Abdullah Tenekeci,** ANAP Genel Başkan Yardımcısı Konya eski Belediye Başkanı **Mehmet Keçeciler,** TBMM Başkanvekili **Abdülhalim Aras,** Kocaeli milletvekili **Mustafa Aygün, Osman Nuri Akyol,** Konya milletvekili **Saffet Sert** ve **Abdurrahman Bozkurt,** Muş milletvekili **Atilla Sin,** Kütahya milletvekili **Mustafa Uğuren,** Afyon milletvekili **Metin Balıbey,** ANAP Genel Başkan Yardımcısı **Halil Şıvgın** ve diğer milletvekilleri vardı.

Evet, işte bu **"tarihi toplantıda,** Bakan Dinçerler, her Türk siyaset adamının öğrenmesi gereken **"vecizesini"** bir nefeste gün ışığına çıkarmıştı:

"Spora siyaset sokmadık, sokmayacağız."

Saha kapatanlara saha kapatmamaları gerektiğinin anlatılması operasyonu başarıyla sona erdi

Tabii işçi evladı, ama yüzde 30 oranında...

IŞIK KANSU

Ankara — Türkiye Kömür İşletmeleri'nin geniş salonunda bakanlar, sendikacılar, TKİ Yönetim Kurulu üyeleri, kürsüde konuşan Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı **Cemal Büyükbaş**'ı dinliyorlardı.

TKİ'de anlaşma ile sonuçlanan toplusözleşmenin kısa zamanda şekillendirilmesinde büyük katkısı olduğunu söyleyerek, bir mütevazilik örneği gösteren Bakan Büyükbaş şöyle konuşuyordu:

"Kendimi işçilerden uzak tutamam. Çünkü onların içinden gelen bir insanım. İşçilerin meselelerini en yakından bilen bir insanım. Bir işçi babanın evladıyım. Eskişehir Şeker Fabrikası'nda ve DDY'de işçi olarak kömür kırdım. Eskişehir'de işçi olarak civar köylerde, harmanlarda çalıştım. Bir işçi olmaktan, işçi evladı olmaktan iftihar duyuyorum."

Bakan Büyükbaş'ın ardından bu kez Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı **Mustafa Kalemli** söz aldı:

"Ben inanıyorum ki, bugün linyit ocaklarında bayram vardır. Aylardır toplusözleşmelerinin imzalanmasını bekleyen işçiler bayram yapıyorlardır."

Kalemli'nin bu görüşüne TKİ ile toplusözleşme imzalayan sendikacılar katılamıyordu. Türkiye Maden İşçileri Sendikası Genel Başkanı **Mustafa Orhan,** maden işçilerinin ellerinden grev haklarının alındığını belirterek, bu sözleşmeyi **"zoraki"** imzaladıklarını söylüyordu.

Neden **"zorla"** imzalanmıştı bu sözleşme? Maden işkolunda grev yasaktı. Toplusözleşme görüşmeleri uyuşmazlık ile sonuçlandığı takdirde, sözleşme doğrudan doğruya Yüksek Hakem Kurulu'na gidecekti. Ne olacaktı o zaman, Yüksek Hakem Kurulu, sözleşmeye yüzde 25 artı 2 bin liralık ilke kararını uygulayacaktı. Oysa TKİ işvereni yüzde 30 zam veriyordu. Onun için sendikacılar **"zoraki"** kabul etmişlerdi sözleşmeyi.

DUYURU

Kömür İşçileri;
Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Sayın Cemal Büyükbaş, vaktiyle günde 300 sandık taşımış, işçi olarak kömür kırmıştır. Yüzde 40'ı aşan enflasyon ortamında, yüzde 30 zam almanıza karşı, herhalde bundan büyük teselli bulunmamaktadır.

Törenin bir başka ilginç tarafı da, Halkçı Parti Genel Başkanı Necdet Calp'in eşi **Sevil Calp**'in Türkiye Kömür İşverenleri Sendikası Başkanı olarak törene katılmasıydı. Sevil Calp, tören boyunca konuşmacıları mikrofondan kürsüye çağırma görevini üstlendi.

Konuşmalar bittikten sonra, işçi ve işçi evladı olmaktan iftihar duyan Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Cemal Büyükbaş, kömür işçilerinin ücretlerine yüzde 30 zam öngören sözleşmeye imza attı. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Kalemli de yüzde 30 zamla bayram yapacak işçilerin sevincine **"imza atarak"** ortak olmaya çalıştı.

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Müsteşarlığı, Yüksek Hakem Kurulu üyeliği, Türkiye Kömür İşletmeleri Kurumu Yönetim Kurulu üyeliği görevlerinin tümünü benliğinde taşıyan **Kutlu Savaş** da, imza törenini gülümseyerek izleyenlerin arasındaydı.

Kömür işçileri ve onların evlatları, bayramınız kutlu olsun...

"VE GEMİ GİDİYOR"UN YÖNETMENİ FEDERİCO FELLİNİ ANLATTI:

MÜRETTEBATI NASIL SEÇTİM ?

Kültür Servisi— Federico Fellini, tıpkı geçenlerde yitirdiğimiz Fransız yönetmen *François Truffaut* gibi, ülkemizde çok sayıda filmini izleme olanağı bulduğumuz birkaç sinema ustasından biri. *Fellini*'nin *"Tatlı Hayat", "Aylaklar", "Sonsuz Sokaklar", "Sekiz Buçuk", "Satyricon", "Ruhların Giulietta'sı"* gibi yapıtları sinemaseverlerin belleğinde hâlâ. Ama hiç kuşkusuz Türkiye'de en geniş ilgiyi *"Amarcord"* adlı filmiyle gördü *Fellini.* Ardından *"Sinema Günleri 83"*te *"Orkestra Provası"*nı ve *"Kadınlar Kenti"*ni izledik. Sonunda bu sinema büyücüsü, *"Sinema Günleri 84"*te *"Ve Gemi Gidiyor"* adlı başyapıtıyla gönlünde taht kurdu sinema tutkunlarının. Peki *"Ve Gemi Gidiyor"*un o olağandışı tipleri nasıl doğmuşlardı? *Fellini,* kafasındaki tiplerle ilgili fantezilerini neden önceden çizgiye döküyordu? O tipleri beyazperdede canlandıracak oyuncuları nasıl seçiyordu? *Fellini,* bu sorularını yanıtlarını verirken çekimden önce yaşadığı keyifli serüveni de dile getiriyor

Bir hizmetçi mi, yoksa Leydi Dongby mi?

filmlerimde betimleyeceğim kişilerin neden resimlerini çiziyorum? Çalışma odamda beni görmeye gelenlerin yüzlerini, burunlarını, bıyıklarını, bacak bacak üstüne atışlarını, bedensel özelliklerini neden hemen çizgiye döküyorum?

Bu nerdeyse farkında bile olmadan çiziktirmeler, bu çizgilerle notlar almalar, dur durak bilmeden kâğıdın her köşesinden bana bakıp duran rasgele yüzler karalamalar ne demek oluyor? Gövdelerinden cinsellik taşan kadınları, kardinallerin burnuşuk yüzlerini, memeleri, popoları neden oyle kendiliğinden çiziveriyorum? Telefon numaralarını, adresleri, matrak uyakları, ödenecek vergi rakamlarını, randevu saatlerini bir tür resimyazıyı andıran tuhaf biçimlere dönüştürüp kâğıtları doldurmamın anlamı ne? Bir ruh hekimini zevkten dört köşe edecek bu bitmez tükenmez saçmalıklar ne anlama geliyor?

Belki de bir çeşit düşünme biçimi bu; kendimi en sonunda bir film çekiminin ilk günü ışıklar altında bir sette bulduğum bir düşünme biçimi.

İlle de bir anlamı olsun diye boşuna bir çabayla yaptığım bu çekici ve rasgele yorum bir yana, bugüne kadar elime geçirdiğim her kâğıda mutlaka bir şeyler çiziktirdiğimi söylemek isterim. Dahası, biraz da yüzüm kızararak itiraf edeyim ki, bir zamanlar ressam olmak bile geçmişti aklımdan.

Çizerek düşünme hastalığı

Bir tür hastalık benimkisi. Daha çok küçükken, önüme gelen bütün beyaz yüzeylere, kâğıt parçalarına, duvarlara, peçetelere, lokantalardaki masa örtülerine bir şeyler çizerek saatler geçirirdim. Şimdi de, bir filmin hazırlıklarını yaparken düz beyaz kâğıtlara çiziyorum. Bir çeşit not alma, düşünceleri not etme gibi bir şey olup çıktı bu.

Bir filme yaklaşmam, onun ne olduğunu kavramam ve onunla yüz yüze gelmem böyle oluyor. Öyle sanıyorum ki, bir şeyleri kâğıda dökmem ile filmin kendisi arasında güçlü bir bağ var; bu, bir ilişkiyi başlatmak için bir vesile, filmle bir araya gelmenin kestirme bir yolu belki de.

Aslında, alışkanlıkla sık sık yinelediğim davranışlarımı başka türlü nasıl düşünceye dökebileceğimi bilmiyorum; bir yaptıma ya da daha doğrusu yapıtım olan şeye eşlik eden çeşitli ritüellerde bir sistem yakalayamıyorum. Her film öbürlerinden farklıdır; her birinin kendine özgü bir niteliği, kendine özgü bir doğası, dolayısıyla benimle kendine özgü bir bağ kurma biçimi vardır. Ama ne olursa olsun, bu taslakların çoğu sonunda kendini dekorcunun, kostümcünün, makyajcının elinde buluyor. Onlar da bunlardan öykünün havasını, doğasını, çağrışımlarını veren ipuçları olarak yararlanıyorlar.

Bütün yüzler doğrudur

Benim oyuncu seçmem biraz değişiktir. Oyunculara karşı her zaman duyduğum saygıya, sevgiye, yakınlığa karşın, bir film kişisi için oyuncu seçeceğim zaman onun yeteneğinin, mesleki becerisinin, gösterişinin çekiciliğine kapılmam; tıpkı aslında oyuncu olmayan birini seçerken onun deneyimsizliğinden umutsuzluğa kapılmadığım gibi. Benim için önemli olan, oyuncunun film kişisiyle uyuşmasıdır.

Bir toplum yeni olanı her zaman dile getirir, ama oyuncular aynı kalırlar; psikolojik maskeler, beyazperdede daha ilk belirişlerinde kendilerini tümüyle açığa vuran yüzlerdir. Kafamdaki film kişisi için bir oyuncuyu seçmem, karşımda gördüğüm yüze, o yüzün bana neler ilettiğine, o yüzün ardındakileri kestirmeme, sezmeme ne ölçüde olanak tanıdığına bağlıdır.

Oyuncuları kendilerine denk düşmeyen kılıklara girmeye zorlamam. İfade edebilecekleri şeyi dile getirmelerini sağlamayı yeğlerim. Sonuç benim için her zaman olumludur. Her insanın kendine ait bir yüzü vardır, başka bir yüze sahip olamaz. Bütün yüzler her zaman doğru yüzlerdir. Yaşam yanılmaz.

Avusturyalı prenses bulunuyor

Kimi zaman, bir filmin çekiminin ilk günlerinde bütün kişilerin yüzlerini daha seçmemiş olurum. Yapımcılar umutsuzluğa kapılır, sahne düzenleyicileri öfkeyle bakarlar bana. Ama ben, nerdeyse bir boş inançla, o kişilerin geleceğini bilirim. Bu çok kez başıma geldi, geliyor da.

"Ve Gemi Gidiyor"da da aynı şey oldu. Filme başlamadan önce bulamadığım kişilerden biri vardı ki, çok önemliydi: Avusturya-Macaristan sarayından, doğuştan kör bir prenses. Tam olarak ne aradığımı, bir Avusturya-Macaristan prensini nasıl bir yüzün, nasıl bir oyuncunun temsil edebileceğini kestiremiyordum. Hayatımda hiç Avusturya-Macaristan prensesi tanımamıştım ki. Ama Roma'daki Arjantin Tiyatrosu'nun soyufma odalarının orada, herkesin telaş ve kan ter içinde gidip geldiği, havluların omuzlara atıldığı, kapıların açılıp kapandığı o koridorda ansızın karşıma çıktı benim Avusturyalı prenses; sessiz sakin, yarı saydam, koyu giysiler içinde öyle dinleliyordu orada.

Pina Bausch'tu bu. Dondurma yiyen bir rahibe, tekerlekli patenle kayan bir azize, sürgünde bir kraliçenin yüzü, bir tarikat kurucusu. O seyıl öncesinin giysileriyle, gülümseyişleriyle, bir daha geri gelmemecesine yitip gitmiş bakışlarıyla bizleri şaşırtan insanları gerçekten anımsatan yüzlerin gerekli olduğunu düşünüyordum. **"Ve Gemi Gidiyor"**un öyküsünün anlamını, ancak o yüzler açığa çıkarabilirdi. O zaman, belki de dedim kendi kendime, başka bir ülkenin, başka bir toplumun oyuncuları, yüzleri ve davranışları farklı olan oyuncular benim istediğim o uzaklığı daha iyi dile getirebilir.

Küçük çalışma odamda, o yüzlerin duvarlara asılmış fotoğrafları arasında otururken, onların öykülerini geliştirme, aralarındaki ilişkilerin içine daha derinliğine girme, yeni yeni dostlar, ilişkiler, tanışıklıklar ekleme, yeni durumlar keşfetme, sözün kısası onlarla birlikte yolculuğa çıkmaya hazırlanıyordum. Gerçekten de, **"Ve Gemi Gidiyor"**, bir töreni gerçekleştirmek için çıkılmış bir yolculuğun, sözümona bundan yetmiş yıl önce, Birinci Dünya Savaşı patlamak üzereyken çıkılmış bir yolculuğun öyküsüdür.

Birçoğunu daha önce çizmiş olduğum bu yüzleri, bu kişileri nereden bulacaktım? Londra ve Paris, araştırlacak en iyi yerler olsa gerekti. Şimdi okuyacaklarımız, oyuncularla görüşmeler yapmam sırada onları tasarımlarıma ve çizimlerime uydurmaya çalışırken not aldığım düşünce-

Bir yolculuğun öyküsü

"Ve Gemi Gidiyor"da yüzleri seçmem, öteki filmlerime oranla daha fazla zamanımı aldı diyebilirim. Artık var olmayan, yok olup gitmiş insanları, o modası geçmiş saç biçimleriyle, yüzlerimdir. Yorumlarımın fazla kişiselleştiği yerlerde, yanlış anlamalara yol açmamak için, bazılarının adlarını gizli tuttum.

Londra'da, William Morris tiyatro temsilciliğinin bürosundayım. Sabah tam dokuzda ilk oyuncu **J.H.** içeri giriyor. Karısının kendisini aldattığından kuşkulanan bir tiyatro emprezaryosu olan Sir Reginald Dongby rolü için çağırmıştım **J.H.**'yi. Onunla daha önce de çalışmıştık, tuhaf bir oyuncu olduğunu biliyorum. Aslında oyuncu falan değil. Bir korku filminden çıkmışçasına ürkünç bir yüzü var; bir gözü yarı kapalı, büyük bir olasılıkla camdan. Tıpkı Frankenstein'daki **Boris Karloff** gibi **J.H.** de korkulu can, ama kımıltısız bir yüze sahip.

Büyük bir utangaçlık içinde iskemlenin ucuna ilişiyor ve sessizce bana bakıyor. Biraz korkutuyor beni doğrusu. Neden ilk onu çağırdım

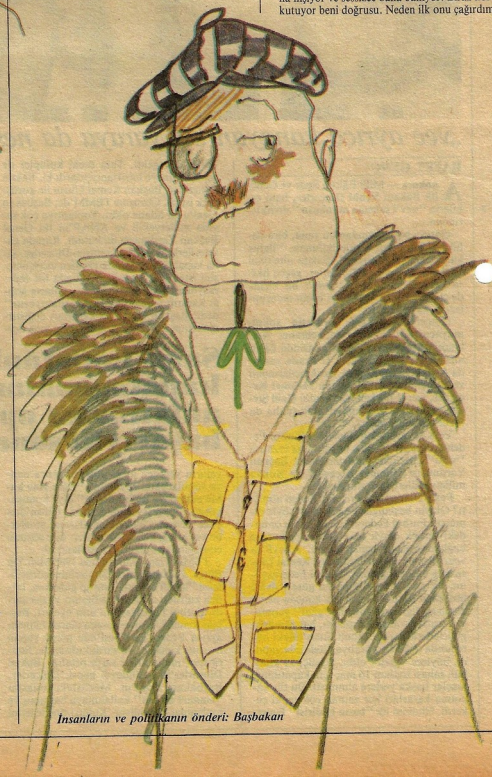

İnsanların ve politikanın önderi: Başbakan

miyorum. Nerdeyse aynı anda Londra'da ha- Roma'dakinden daha iyi dediğimiz sırada ka- vuruluyor; bir başka oyuncu içeri girmeye ha-

İçeriye **P.Z.** giriyor. Şişman ve yağlı, pembe zlü bir adam bu. Onu bir iki İngiliz filminde rdüm, ama hangileriydi anımsayamıyorum. tün İngiliz aktörleri gibi **P.Z.** de iyi bir ak- olsa gerek, fakat ona hangi rolü vereceğimi emiyorum. Belki de sırf onun için öyküye bir ı karakter eklenebilir: Olağanüstü şişman bir zik eleştirmeni; bir müzik duyar duymaz duy- sallaşıyor, hıçkıra hıçkıra ağlıyor, ama ertesi nün gazetesini açtığınızda, korkunç şeyler yaz- ını, müthiş yıkıcı eleştiriler yönelttiğini gö- rorsunuz.

Nevrozlu bir şehvet

Filmdeki grandükün kızkardeşi rolü için ba- yatkın gelen **Judy Gridley** ile konuşuyorum. na önce bir karara varmalıyım: Kızkardeş mi malı, yoksa teyze mi? Eğer grandükü o Na-

Sinemaya henüz geçmemiş bir tasarım

'de gördüğüm şişman ve hafif mongoloid ço- oynarsa, o zaman hiç kuşkusuz ona eşlik n kör kadın da teyzesi olmalı. Bakalım, gö- eğiz.

Norma West oturuyor karşımda. Bana doğ- eğilmiş, **"Anlaştık, değil mi? Rol benim,"** cesine hafifçe gülümseyerek bakıyor gözle- in içine. Ona Leydi Dongby rolünü anlatı- ım ve o çekici küçük sarışın gözlerimin önün- nevrozlu bir şehvetle yüklü yarı saydam, si- bir maskeye dönüşüyor. Leydi Dongby'ye zın gelen şehvet nöbetlerini açığa vuran o bu- deliği tikinden söz ediyorum; **Norma,** o sa- ağ burun deliğini küçük bir çan gibi titret- ve, bir körük gibi açıp kapamaya başlıyor. amda her şey yerli yerinde olsa, **Norma**'yla eşmeyi hemen imzalayacağım. Ne var ki her yerli yerine oturmuş değil; ayrıca biraz da- beklemek, başkalarını da görmek istiyorum. aat on birde içeriye bir oyuncu yerine, üs- de fincanlar ve dumanı tüten bir çaydanlık unan tekerlekli servis masası giriyor; ardın- da iki sekreter. Kıkır kıkır gülerek bisküvi m ediyorlar. Gencinin eritilmiş zift gibi par- an, yapışkan, kaygan ve ıslak gözleri var. ki bakışlarının yırtıcı olduğunu bildiği için arda patlayan bir flaş gibi göz kapaklarını madan açıp kapıyor ve dosdoğru bana bak- tan kaçınıyor. Alçak ve boğuk bir sesle kı- ayarak başını bir o yana, bir bu yana çevir- ce daha da rahatsız ediyor insanı.

ir Reginald'ın nemfomanyak karısını, Ley- Dongby'yi oynayamaz mı bu kız? **Guidarino di**'ye önerimi kıza aktarmasını söylüyorum. lesine bir pervasızlıktan dolayı Tanrı'dan kendisini bağışlamasını istercesine gözlerini göğe çeviriyor, sonra da dişlerinin arasından küçük hanımın bir sekreter olduğunu, üstüne üstlük biraz da hamile olduğunu mırıldanıyor. Evet doğru, şimdi ben de fark ediyorum kızın gebeliğini, ama ne önemi var. Kafamdan geçeni ortaya atıyorum gene de.

Kızın hiç duraksamadan **"Evet"** derken gösterdiği aşırı istek beni düşkırıklığına uğratıyor. Ondan hoşlanmıyorum artık. Bu sık sık olur; geri çevrilmek isterim. Bir iş kendiliğinden, kolaycacık oldu mu, hemen kuşkuya kapılırım.

Sessizlik içinde çaylarımızı yudumluyoruz. Hanım kız dikkatle ve hafifçe gülümseyerek bana bakıyor; ansızın niçin fikir değiştirdiğimi anlamaya çalışıyor.

11.20. Dışardan gelen gür bir ses, **"Randevusu olmayan kimse içeri giremez"** diye direten iki sekreterin öfkeli minik seslerini bastırıyor ve kısa bir tartışmadan sonra **Guidarino** oflaya poflaya kapıdan içeri süzülüyor: **"Senin memleketinden, Rimini'den birisi var dışarda. Sınıf arkadaşınmış. Bir dakika içeri gelip, senin Riminilileri unuttuğunu söyleyecekmiş."**

Hayatımda hiç görmediğim bir adam kollarını açmış içeri giriyor, sarılıp yanaklarımdan öpüyor. Sınıf arkadaşım olması mümkün değil, çünkü benden çok yaşlı. Ama iriyarı, güçlü kuvvetli bir adam. Kıpkırmızı berbat bir yüzü, hafif şaşı gözleri, uzun favorileri ve tıpkı bir tenor gibi katmerli gerdanı var.

Ötedünyalı bir yaratık

"Şarkı söyleyebilir misin?" diye soruyorum. **"Ve Gemi Gidiyor"**'daki tenor Fuciletto var o anda kafamda. Ama olmaz, bu adam çok yaşlı. Gene de o koca suratı hoşuma gidiyor, benim filmlere cuk oturacağını sezinliyorum. **"Hayır, aslında şarkı söyleyemem. Ama senin için her şeyi yaparım!"** diyor ve sarhoş bir sesle **"La Tosca"**'dan **"E Lucevan le stelle"**'yi söylemeye başlıyor. Kapının ağzında duran iki sekreter çılgınca alkışlıyorlar. Akşamüstü bazı fotoğraflarla gene gelecek. Gelirken kızlarını da getireceğini söylüyor. Çıkıp gitmeden beni bir daha kucaklayıp öpmeye kalkışıyor.

"Rimini'de herkes böyle midir?" diye soruyor **Guidarino** içini çekerek.

George Valentine ve **Charles Hawtrey.** Genç kalmış iki küçük ihtiyar. Bakışları kurnaz, gözleri ışıl ışıl. Saçları defalarca boyanmış. Besbelli, yetenekleri paçalarından akan, iki sevimli soytarı. Onlara ne yaptırabilirim? Bir tanesi, senaryoda **Einstein**'a benzettiğim yaşlı orkestra şefini oynayabilir belki de.

Öğleden sonra **Anna Quayle** ile görüşüyorum. Benimle konuşurken öylesine coşkulu ve heyecanlı ki, nerdeyse gözyaşlarına boğulacak. Durmadan ellerini, kollarını ovuşturuyor, gözlerini devire devire konuşuyor. Hani bilmesem, bu kadının bir İtalyan aktrisi olduğuna bahse girecEğim. Hiç kuşkusuz yetenekli. Hatta o ateşli ve teatral jestleriyle biraz fazla yetenekli belki de.

La Cuffari rolüne mi gider? Sanmam. Öteki şarkıcılardan biri olabilir bence.

Orlando rolü için Tanrı'nın bana lutfettiği bir çözüm olabileceğini umduğum **Quitak** adlı bir aktör, tam tersine bende Sir Reginald'ı oynayabilir izlenimi uyandırıyor. O küçük yüzünden dışarı pırtlamış kocaman iki küreyi andıran şehla gözleri, yabancı bir gezegenden gelmiş küçük bir yaratığın savunmasız ve biraz da yabanıl görünümünü veriyor ona. Damarları sayılacak kadar görünen sol şakağı, her an patlayacakmış gibi sürekli atıyor.

Bu adam kederlendiriyor beni. Hemen bir işim varmış gibi odadan dışarı çıkıyorum, **Guidarino**'ya adamı göndermesini söylüyorum.

Ardından **Colin Redgrave** giriyor. **Colin,** ünlü **Vanessa**'nın erkek kardeşi ve meşhur aktör-baronetin oğlu. Yakışıklı, asil, mağrur bir adam. Hafif utanıyorum, çünkü son beş yıl içinde bu onu ikinci ya da üçüncü çağrışım. Her seferinde de onu iltifatlara boğdum; ne kadar yakışıklı, asil ve mağrur olduğunu söyledim, ama hiçbirinde sözleşme imzalamadım. Ne yazık ki, bu kez de görüşmemiz aynı şekilde sonuçlanacak. Bu kadar yakışıklı, asil ve mağrur bir yüzle hangi rolü oynayabilir ki? Orkestra şefini mi? Genç bir **Herbert von Karajan**'ı mı?

Sıra **H.B.**'de. Daha önce de rol verdiğim bir aktör **H.B.** Ricotin rolünü çok iyi oynayabilir. Gerçi biraz kilo almış, ama o donuk, kayıtsız bakışlarını koruyor. Şişman bir balığa benzemiş. Hele şu ikide bir içine hava çeken ve garip bir şekilde insana denizi anımsatan iri dudaklarıyla.

Norman Wisdom giriyor odaya. Bir yıldız. Çok ünlü bir aktör olduğunu söylüyorlar. İngiltere'de yüz film, Amerika'da otuz film çevirmiş. Halkın sevgilisi. Ama onu anımsamıyorum.

Herkes hayretle bakıyor bana. Birbiri ardı sıra film adları sayıyorlar; **Norman Wisdom** adını hiç duymamış olmamı akılları almıyor. Bu durumu fazla uzatmamak için ansızın anımsamış gibi yapıyorum ve iki üç film adı atıyorum.

Bu küçük adam çok sempatik, ama gerçek bir sirk palyaçosu. Tıknaz ve sağlam bir yapısı var. Sanki palyaço olmadan önce akrobatlık da yapmış. Boksör de olabilir, çünkü burnu yassılmış.

Ona ne diyeceğimi bilemiyorum ve bu tür aktörlere sonsuz şükran borçlu olduğumuzu falan mırıldanıyorum çabuk çabuk. İnsanlığın velinimeti filan gibi laflar. Ama İngilizce nasıl söylendiğini bilmiyorum. Hoş, orada çevirmen niyetine oturan yarı kör kadın da bilmiyor ya! Bu arada, zavallı **Norman Wisdom** bir ona bir bana bakarak, kendinden emin bekliyor.

Ona bir parça Orlando rolünden söz ediyorum. Orlando'nun altmış yaşlarında, hayatın biraz örselediği, çapkın, kurnaz, ama masum biri olması gerektiğini anlatıyorum. Gözleri, diyorum, mutlaka bir çocuğun gözleri olmalı. Ve **Norman Wisdom** hemencecik öylesine masum bir ifade takınıyor ki zavallı bir gerzekten farkı kalmıyor.

On yıldan fazla bir zamandır **Jill Bennett**'la tanışmak istiyordum. **Jill Bennett,** İngiltere'de bir yıldız. Dosyalarımda on beş yıl önce çekilmiş bir fotoğrafı var. Sık sık büyülenerek bakmışımdır o fotoğrafa. Şimdi kadına bakıyorum da, hâlâ büyüleyici. Boyu biraz kısa ama, bir panteri andıran öyle bir yürüyüşü var ki boyunun kısalığını fark etmiyorsunuz. Koltuğa oturup bacaklarını altına alıyor ve konuşmamız boyunca sürekli okşuyor bacaklarını.

Çalışmalarım konusunda akıllıca ve övgü dolu sözler ediyor. Bence mükemmel bir oyuncu, karşı konulmaz bir çekiciliği var. Ona kör kızkardeş rolünü anlatıyorum ve kendisinin de gaipten haberler veren bir kadın olduğunu ekliyorum. Neşeli bir kahkaha patlatıyor ve boş bakışlarını bir noktaya dikip öyle kalıyor.

Gergedan için başka bir bakıcı

Olmayan rol nasıl teklif edilir?

Gitmek üzere ayağa kalktığında bir kraliçe gibi elini uzatıyor öpmem için ve gecegezen yabanıl bir hayvanın gözlerini andıran, fosfor gibi ışıldayan o iri gözlerini üzerime dikiyor. Sonra, çok alçak ve kararlı bir sesle, rolü mutlaka istediğini söylüyor.

Ne zaman oyuncu aramak için Londra'ya gelsem, **Janet Suzman**'la mutlaka görüşürüm. Şahane, mağrur bir kadın. Melankolik bir havası var. Yüzü çok güzel. Grandükün kızkardeşi mi? La Cuffari mi? Hayır. Aslında ona ölmüş şarkıcı rolü harika gider; hani şu filmde hiç görünmeyen, yalnızca Kont Bassano'nun kamarasındaki bazı fotoğraflarda şöyle bir gördüğümüz şarkıcı. Evet, bu kadın Edmea Tetua rolü için biçilmiş kaftan. Ama böyle bir yıldıza, filmde olmayan bir rolü nasıl teklif ederim?

Linda Polan, Teresa Valegnani rolüne cuk oturur gibi geliyor. İyi bir oyuncu olduğunu biliyorum; gerçek bir komedyenin çarpıcı yüzüne sahip. Çok güzel, yusyuvarlak bir kıçı var. Oturmadan önce, biraz mütereddit, iskemleye bakıyor.

Araştırmamı Paris'te sürdürüyorum. **P.S.** bir entelektüel, bir muhabir olarak çok inandırıcı görünüyor. İki düğmeyi andıran, ama pırıltısız, yuvarlak ve donuk gözleriyle, bir farenin yuvarlak küçük gözlerine benzeyen ürkünç ve ürkek gözleriyle, başarıya ulaşmak için yanıp tutuşan, nerdeyse haris, hatta biraz fazla haris bir geveze.

P.S.'nin hoşuma giden bir başka yanı da, kaç yaşında olduğunun hiç anlaşılmaması. Dağınık ve kırlaşmaya yüztutmuş sakalı, bu adamın içindeki delikanlıyı, açgözlü ve akıllı çocuğu gizleyemiyor.

Brigitte Fossey nazik ve narin, ama gene de çok güçlü. Grandükün kızkardeşi, kör kadın için mükemmel bir çözüm olabilir.

Emanuelle Riva'nın harikulade bir yüzü var: Aydınlık ve fanatik bir yüz. Onu biraz yaşlanmış gördüm. Grandükün kızkardeşi mi olur? Ama belki daha başka, daha iyi bir çözüm bulmuşumdur.

Hiçbir zaman bir film kişisine dönüşmeyen bir çizim: Gelip geçen bir düş ürünü olan Soprano Aldina Broccolett

Başkent Manila'nın merkezindeki parkta her pazar eşofmanlı bir grup toplanıyor. Başkanlık Sarayına doğru koşuyor. Başka bir grup bu sırada üniversitede toplanıp bir günlük açlık grevi yapıyor. Hepsi öldürülen muhalif lider Akino için. Marcos'un askerleri yakıp yıktıkça, çalıp çırptıkça, zulmü ve cinayetleri arttırdıkça, gerillaların genel desteği artıyor, ayrıca gerillalara katılmayı mümkün tek yaşama yolu olarak görenler çoğalıyor.

FERDİNAND-IMELDA MARCOS VE ÇATIŞMALAR — *Saltanat daha ne kadar sürecek?*

Filipinler kurtulmaya uğraşıyor

Burjuva muhalefetle, komünist gerillalar mitingde yürüyebiliyor. Marcos çıkarsa kim girecek belli değil. ABD şimdilik yedeği olmayan diktatörü destekliyor.

Filipinler için ABD Başkanı Ronald Reagan 6 Kasım seçimlerinden önce rakibi Walter Mondale'le yaptığı bir televizyon tartışmasında **"Marcos'un alternatifi, ancak komünist bir darbe olabilir"** demiş ve bunun Pasifik'te bir dostlarını kaybetmek anlamına geleceğini söylemişti. Seçimler sonucunda Reagan'ın Başkanlığa yeniden gelmesi, Filipinli komünistleri bir bakıma sevindirdi, çünkü **"ABD-Marcos diktatörlüğünü yok et"** diyen temel sloganlarını değiştirmelerine gerek kalmamıştı. Bunun anlamı, çelişkilerin daha da şiddetlenmesi ve iki düşmana, **"Filipinler burjuvazisi ve Amerikan yatırımcı sermayesi"**ne karşı verilen mücadeleye devam etmek demekti. **"Marcos ve Ver (Genelkurmay Başkanı) -1972'den beri tecrübeli katiller-Ronald Reagan'ın Filipinler'deki temsilcileri"** türünden pankartlar sokak gösterilerinde dalgalanmaya devam edeceklerdi.

Reagan'ın bu sözleri komünistler dışında herkesi huzursuz etmişti. Başkan Marcos, **"Reagan'ın fino köpeği olmadığı ve Amerikan yardımı olmaksızın da görevde kalabileceğini"** iddia ediyordu. Yatırımcılar, kilise çevreleri, eski senatörler ve avukatlardan oluşan ve kendini Marcos rejimine karşı seçilebilecek tek alternatif olarak gören sivil muhalefet, Reagan'ın sözlerinden oldukça rahatsız olmuşa benziyordu. Muhalif lider Akino'nun öldürülmesinden sonra ülkelerini Marcos ve onun hizibinden uzaklaştırmaya çalışan Manila ve Washington'daki Amerikalı diplomatlar da huzursuz olmuşlardı. Bu diplomatlar barışçı ve demokratik yollarla yapılacak bir iktidar değişikliğini benimsiyorlardı.

Asya'daki en önemli, en büyük, en iyi donatılmış iki üssü Filipinler'de bulunan ABD, Başkan Marcos'u bugüne kadarki izlediği yolu değiştirmeye işte ancak bu huzursuzluklar büyüyünce zorlamaya başladı. Bir Amerikalı diplomat şöyle diyor: **"Marcos, birtakım değişiklikler yapana kadar onu baskı altında tutmak istiyoruz. Ama ona, devrilmesine neden olacak kadar da baskı yapmayı düşünmüyoruz. Amacımız Vietnam'da oluşturamadığımız üçüncü kuvveti Filipinler'de kurmak. Ama bütün bunlar için zamana ihtiyacımız var."** Amerikalı bir başka görevli, **"Politik sistemde demokratikleşmenin, ekonomik sistemde liberalizasyonun gerçekleşmesini arzuluyoruz"** diyor.

Ekim ayının sonlarında iyi düzenlenmiş bir hareketin Malacanang Sarayı'na kadar ulaşabileceği, hatta oradakileri etkileyebileceği görülmüştü. Muhalefet lideri Akino'nun ölümünü soruşturan komisyon sonunda çalışmalarını tamamlamış ve iki rapor ortaya

koymuştu. Iki rapor da Akino'nun kesinlikle askerler tarafından öldürüldüğü noktasında birleşiyordu. Ancak komisyonun başkanı bayan **Corazon Agrava**, komplonun başının General **Luther Gustodio** olduğuna inanırken, komisyon üyeleri sorumlunun Genelkurmay Başkanı **Fabian Ver**'den başkası olmadığını savunuyorlardı.

Başkan Marcos, komisyon raporunun iktidarı açısından bir tehlike oluşturduğunun farkındaydı ve bu nedenle hemen işe koyuldu. General Custodio ve Akino'ya refakat eden askerler tutuklandı, Fabian Ver'se geçici bir süre için görevinden alındı.

Bugün Filipinler'de birçok insan Akino için mücadele ediyor. Kadınlar onun renginde, sarı elbiseler giyiyor, çocuklar onun isminin yazılı olduğu üçgirtmalar uçuruyorlar. Erkekler üzerinde onun resmi bulunan şapkalar, gömlekler giyiyor, kolluklar takıyorlar. Başkent Manila'nın şehir merkezindeki parkta her pazar sabahı eşofmanlı bir grup toplanıyor. Ellerinde sarı pankartlar taşıyan bir grup daha sonra Malacanang Sarayı'na doğru koşmaya başlıyor. Bu insanlar Akino için koşuyor. Diğer bir grup bu sırada üniversitede toplanarak öbür günün sabahına kadar yemek yemeksizin oturuyor. Bu insanlar Akino için açlık grevi yapıyor.

Yüzde 70'i açlık sınırında

53 milyon Filipinlinin bugün içinde bulunduğu durum hiç de iç açıcı görünmüyor. Enflasyon yüzde 60 dolaylarında. Elektrik, taşıma, yakacak, gübre vb. mal ve hizmetlere sık sık zam geliyor. İşsizlik yüzde 30'a erişmiş durumda. Yılın ilk üç ayında 400 bin kişi daha işlerinden oldu. İki yıl içinde Filipinler parasının (peso) değeri 4 defa değiştirildi.

Zenginler paralarını dış ülkelere, en çok da ABD'ye transfer ederken alt tabakalardan Filipinliler Merkez Bankası'nın para hacmini kısmasının getirdiği baskıyı yoğun bir biçimde yaşıyorlar. Ceplerinde birkaç pesosu kalan, yemeğinden kısmaya başlıyor. **"Business Day"** gazetesinin resmi verilere dayanarak yaptığı araştırmada Filipinlilerin yüzde 70'inin açlık sınırında olduğu belirtiliyor.

"Açlık Malacanang Sarayı'nın hemen arkasındaki gecekondu mahallelerinde görülebilir" diyor. Avustralya hükümeti bir süre önce fakirlere yardım amacıyla Filipinler'e büyük miktarda para göndermişti. Bir diplomat, **"Dağıtım sırasında Filipinliler tarafından oluşturulan uzun kuyruklar, görevlilere oldukça sarsıcı tecrübeler kazandırdı"** diyor. Katolik bir papaz, Manila'nın ve hatta Güneydoğu Asya'nın en büyük gecekondu merkezi olan Tondo'da insanların günde sadece iki defa yemek, yani pirinç çorbası yediklerini belirtiyor. Tondo'daki çocukların üçte biri yetersiz besleniyor. Bir doktor gecekondularda aynı zamanda yanlış beslenmenin de söz konusu olduğunu **"hamburger kültürü"**nün giderek yayıldığını belirtiyor.

Tarihçi Alfred McCoy **"Rahipler Yargılanıyor"** adlı kitabında, Filipinlerde her bin çocuktan 65'inin öldüğünü belirtiyor. Samar Adası'nda bu oran binde 80'e, Tondo'da binde 130'a yükseliyor.

Öbür yanda da biftek

Yabancı ülkelerden gelen turistler ve işadamlarının bütün bu olup bitenleri farketmelerine olanak yok. Manila'nın en iyi otellerinde müşterilere her zaman olduğu gibi Amerikan bifteklerı sunuluyor. Ayrıca ithalat ve ihracat işlerinin yüzde 70'imi elinde tutan Çinli girişimcilerin getirttiği Fransız parfüm ve elbiselerini bulmak da mümkün. Ancak ekonomik açıdan daha büyük değer taşıyan, ama parfüm kadar cazip kazanç vaat etmeyen çelik ve çivi gibi maddeleri bulmak olanaksız. Kısıtlı döviz miktarına karşın orta tabakanın biraz üstünde olanlar ve zenginler için yok, yok. Ama sıradan bir Filipinli ve Filipinlilerin büyük bir bölümü her geçen gün kemerlerini biraz daha sıkmak zorunda. Bu, IMF'nin uyguladığı katı tasarruf ve reform tedbirlerinin, 52 milyar dolara ulaşan ülke borçlarının yarattığı bir olgu. Bir başka neden, Batı'nın en çok da, ABD'nin göz yumduğu yanlış politika, **"yukarıdan aşağı gelişme"** politikası.

Plantasyonlar, barajlar, köprüler, gübre ve şeker fabrikaları gibi büyük projelerin bir "çoğaltım" aracı olmaları gerekiyordu. Ancak bu araçlardan faydalanan, Filipinlilerin çoğunluğu değil Marcos'un akraba çevresi oldu. Proje masraflarının yüzde 80'inin ülke içinde veya dışında **"rüşvet"** olarak yarı yolda kaldığı belirtiliyor.

70'li yılların sonlarında şeker fiyatlarının düşük olmasına karşın yeni şeker fabrikaları yapıldı. Neden, Japon satıcılarının piyasa fiyatının yüzde 10 üzerinde para verecekleri-ni vaat etmeleriydi.

Bu arada Manila'daki lüks otellere ve Roxas bulvarındaki devasa sanat ve kongre merkezine bir sürü para harcandı. Ama bunlar aracılığıyla açılan iş sahaları, nüfusun yüzde 55'ini oluşturan gençleri kapsayacak yer. Bir horozun satışından elde edilen paranın yüzde 80'i, bir domuzunkinden elde edilenin yüzde 60'ı yemlerin ithal edilmesi nedeniyle ülke dışında kalmış oluyor. Bunlar hep çarpık gelişmenin ve bu yöndeki politikanın sonuçları.

Filipinliler midelerini muz, pirinç ve balık sosuyla doldurmaya devam edebilirler, ama böyle bir beslenme insanı tropikal bölgenin göç şartlarına karşı dayanıklı kılamaz. 1965 yılında (65'te Marcos ilk defa başkanlığa seçilmişti) okul öncesi çocuklar arasında normalin altında ağırlığa sahip olanların oranı yüzde 69 iken, 1980 yılında yüzde 78'e yükselmişti. Aym zaman sürecinde az beslenmişler arasında 3. derecede bulunanların (açlığın ne ölüme, ne de sürekli beyin tahribatına yol açtığı durumlar) oranı yüzde 3'ten, yüzde 6'ya yükselmişti. Tüberküloz bugün Filipinler'de Asya'nın Pasifik kesimindeki birçok ülkeden daha yaygın durumda. Bir köy doktoru, **"Hastalarımın ciğerlerinde tüberküloz, bağırsaklarında dizanteri var, ama midelerinde yeterli yiyecek yok. Bu**

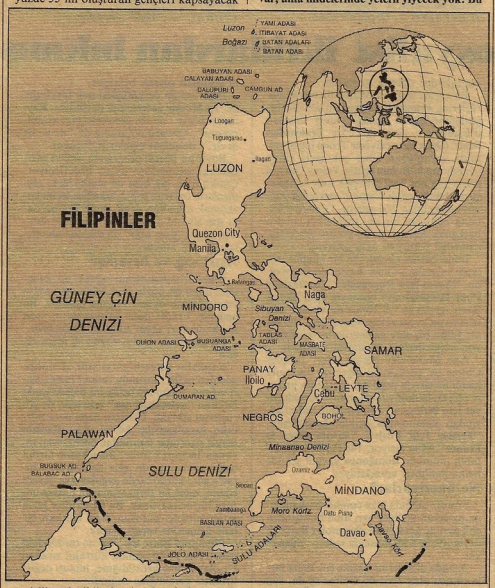

onları enfüzanza, kolera ve hepatitis gibi enfeksiyonel hastalıklara karşı dayamıksız kılıyor" diyor.

Bu durumun muhalefete sürüklediği insanların sayısı doğal olarak sürekli artıyor. Ancak Marcos'un muhalifleri arasında açık farklılıklar göze çarpıyor. Bir yanda sayıları 12-15 bini bulan Yeni Halk Ordusu (NPA) partizanları, öbür yanda kitle göstereleri düzenleyen demokratik muhalefet. İki buçuk ay kadar önce hükümete karşı düzenlenen büyük gösteride iki fraksiyon arasındaki farklılık çok belirgin şekilde ortaya çıkmıştı. Bir yanda açık renli, iyi beslenmiş, iyi giyimli, Manila burjuvazisinin temsilcileri, ellerinde Akino'nun resmiyle sarı pankartlar taşırken, öbür yanda az beslenmiş oldukları yüzlerinden açıkça anlaşılan, körü giyimli, Manila'nın gecekondu semtlerini temsil eden, koyu renli insanlar ellerinde kızıl bayraklar olduğu halde yürüyor, bağırıyor ve polisle çatışmalara giriyorlardı. Kızıl bayraklılar, sarı pankartlılara **"Kuklalar, kuklalar"** diye bağırıyorlardı. Kızıl bayraklı bir genç **"Oligarşi kendilerinden birini öldürdüğü için sarılar bugün burada. Oysa bizim insanlarımız yıllardan beri öldürülüyor. Sarılar bunu hiç ses çıkarmadı"** diyor.

Bir yanda hükümet askerlerinin, polislerin ve milislerin sayısı giderek artarken, öbür yanda komünist gerillalar da boş durmuyor ve güçlerini genişletiyorlar. Askeri kuvvetler 120 bin kişiden oluşuyor, yarı askeri birliklerse 110 bin kişiyi kapsıyor. Yeni Halk Ordusu (NPA) 15 bin partizanıyla Marcos rejimine karşı savaşıyor. NPA kuvvetlerinin yarıya yakın bir bölümü Mindanao Adası'nda bulunuyor. Bugün Başkan Marcos bile, Mindanao'da kontrolün artık hükümet kuvvetlerinin değil, NPA'nın elinde olduğunu kabul ediyor.

Bir Amerikalı misyoner, şunları anlatıyor: **"Askerler zor kullanıyor, işkence yapıyor ve çalıp çırpıyorlar. Bunlar NPA için çok iyi bir koz. 1976'da buraya geldiğimde partizanlar parmakla sayılacak kadardı. Manila'da, Filipinler Üniversitesi'nde bulunan birkaç doçent ve öğrenciler komünist propaganda yapmaya çalışıyordu. Ama başarısızdılar. Bugün NPA, çiftçileri kendi politikasına çekebiliyor, onları kendi kuvvetlerinin arasına katabiliyor. Askerlerin zulmü arttıkça, partizanların sayısı da yükseliyor. Geçtiğimiz günlerde bu civarda üç plantasyon işçisi ölü bulundu. Elleri tellerle bağlanmıştı. Bunlar önceki gece ellerinde fenerleriyle kurbağa avına çıkmış üç gençti. Resmi bildirilere üç NPA partizanının silahlı çatışma sonucunda öldürüldüğünü söylüyordu. Gerçekte askerler gene yanlış adamları öldürmüştü. Bu türden olayların sadece düşük rütbeli askerlerin disiplinsizliğinden kaynaklandığına inanmıyorum. Bunun yarı askeri Filipin Polis Teşkilatı tarafından bilinçli olarak izlenen bir politika olduğu görüşündeyim."**

Aslında bize yarıyor

Filipinler hükümeti Vietnam modelini örnek alarak, gerillaları temel ihtiyaçlarından yoksun bırakmayı amaçlayan savunma köyleri kuruyor. Bir NPA partizanı, **"Askerler savunma köyleri kurmak için insanları evlerinden attıklarında aslında bize yardım etmiş oluyorlar. Böylece giderek daha fazla bölgenin politize edilmesi ve bağımsızlaştırılması fırsatını ele geçirmiş oluyoruz"** diyor. Savunma köylerinin kurulması giderek daha fazla insanı evlerinden ediyor. Askerler evleri yıkıyor, tarlalara zarar veriyor, sonuçta komünistler daha fazla taraftar kazanıyor. Halk arasındaki sayginlıklarını kaybeden askerlerin, gerillalara karşı yürüttükleri mücadeleyi kazanmaları olanaksız gibi görünüyor. Bir NPA partizanı köylere gidip halkla konuştuklarını, onların şikâyetlerini dinlediklerini söylüyor. Ve köylülerin partizanlara kendilikllerinden pirinç, mısır verdiğini belirtiyor. Mocist NPA partizanları ordu kuryelerine saldırıyor, bazı hükümet memurlarını ve sömürgeci çiftlik sahiplerini öldürüyor, **"hainleri"**, ayyaşları, kumarbazları ve karılarını döven adamları yargılıyorlar.

Ünlü **"Der Spiegel"** dergisi, böyle bir ortamda, Marcos'un, rotasında bir değişiklik yapmazsa ABD tarafından düzenlenecek bir darbeyle karşı karşıya kalabileceğini ileri sürüyor. Ayrıca Marcos için en büyük tehlike kaynağı olarak kendi adamlarını, askerleri gösteriyor. Subaylarını Marcos'a bağlılıklarını aslında onun içlerinden biri olmasından kaynaklanıyor. Marcos, Filipinler tarihinde en çok madalya toplayan asker. **"Der Spiegel"**, Akino olayını araştıran komisyonun raporuna dayanarak silahlı kuvvetlerin yüksek kademelerinde suçlu aranmasına Marcos'un engel olmasıyla bu bağlılığın sarsılıp sarsılmadığının henüz açık olmadığını belirtiyor.

DERLEYEN: *AYSIT GENÇ*

BARRE — Partisi yok, ama güçlü...

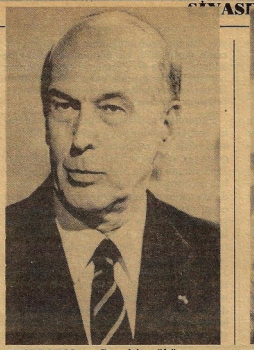

D'ESTAING — Geçmişin yükü...

CHIRAC — "Yeni" görüşler...

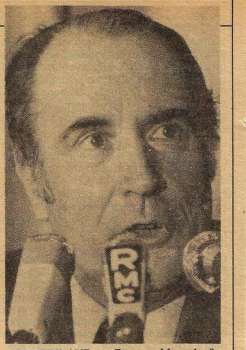

MITTERRAND — Başarısızlık neden?

Fransızlar sosyalist iktidardan bıkmış gözüküyor

MEHMET ALTAN

Geçen ay François Mitterrand Fransa Cumhurbaşkanlığı görev süresinin tam yarısını tamamladı. Mitterrand'ın görev süresinin yarısını tamamlaması dolayısıyle yapılan kamuoyu yoklamaları, Fransız halkının kendisine olan güveninin çok azaldığını gösteriyor. Başkanlarına güven duyan Fransızların oranı sadece yüzde 26.5. Cumhuriyet döneminde hiçbir Fransız cumhurbaşkanına duyulan güven oranı yüzde 30'un altına düşmemişti.

Sosyalist Cumhurbaşkanı Mitterrand'ın şimdiden yıpranan prestiji, Fransız sağının 1988 yılında yapılacak başkanlık seçimleri için iştahını daha da kabartıyor. Kamuoyu da, başkanlık seçimlerini sağın kazanacağına kesin gözüyle bakıyor. Ama tartışılan konu uzun maratonu sağın başkan adayı olarak kimin göğüsleyebileceği. Yarış, ana muhalefet partisi durumunda bulunan Cumhuriyet İçin Birleşme (RPR) Partisi ve Paris Belediye Başkanı **Jacques Chirac**, Fransız Demokrasisi İçin Birlik (UDF) adlı, partilerarası birleşmeden doğan örgütte nisbi bir ağırlığı olan eski Cumhurbaşkanı **Valery Giscard D'Estaing** ve partisiz politikacı **Raymond Barre** arasında.

İşin ilginç yanı, gene kamuoyu yoklamalarında şimdilik Raymond Barre'ın, diğer adaylar karşısında en popüler lider durumunda bulunması. Öyle ki, Raymond Barre kendisini takip eden Jacques Chirac'ın 5 puan önünde.

Ancak bir başka yoklama, bir başkanlık seçiminin şu anda yapılması halinde, sağın üç ağır topunun da Mitterrand'ı yenilgiye uğratacağını ortaya koymakla beraber, Jacques Chirac'ı ilk turda sağı en iyi temsil edecek lider olarak belirtiyor. Aynı yoklamaya göre ikinci turda, François Mitterrand'a karşı en fazla oy toplayacak olan sağ lider eski Cumhurbaşkanı Valery Giscard d'Estaing.

Zorlu yarış

1988 yılındaki başkanlık seçimleri için sağın umudu çok fazla olduğundan, sağın üç başkan adayı arasındaki yarış da kıyasıya sürüyor. Görünürde herkes birlikten ve beraberlikten bahsediyor, ama ince hesapların, çok düşünülerek uygulamaya konan taktiklerin herkes farkında.

Fransa'daki gelenek, bütün politikacıların görüşlerini kitap haline getirmelerini gerekli kılar. Kamuoyu, ortalığa soyunan politikacıların görüşlerini, ne düşündüklerini, topluma neler önerdiklerini bu yazılı metinlerden öğrenir ve tartışır.

Bu kurala uygun davranıp ilk olarak görüşlerini, Fransız toplumu için yeni bir örgütlenme biçimi sunan Valery Giscard d'Estaingn'e açıkladı. **"Üç Fransızdan ikisi" (Deux Français Sur Trois)** başlığı altında yayımlanan kitap çok fazla yankı uyandırmadı. Bunun sebebi Valery Giscard d'Estaing'nin 7 yıl gibi pek kısa sayılmayacak bir dönemde Cumhurbaşkanlığı yapmış olmasından ileri geliyor. Giscard d'Estaing hep yeni bir şey söyledikçe, neden başkanlık döneminde bu görüşü gerçekleştirmediği sorusunu akla getiriyor.

İkinci olarak görüşlerini bir kitapta toplayıp yayımlayan lider Raymond Barre oldu. **"Yarın İçin Düşünceler" (Reflexions Pour Demain)** adlı kitabıyla ilgili olarak Barre, geçen ay **"L'Heure de Verite"** adlı televizyon programına konuk oldu. İki saate yakın bir süre gazetecilerin ve televizyon izleyicilerinin sorularını yanıtladı.

Ana Muhalefet Partisi lideri Jacques Chirac ise görüşlerini diğer iki lider gibi kendi imzasıyla değil de, partisinin projesi olarak kamuoyuna sundu. **"Cumhuriyet İçin Birleşme"** adlı partinin, lideri ağzından kamuoyuna açıkladığı görüşler, **"Fransa İçin Proje"** "Projet Pour la France" adını taşıyor. 146 sayfalık bir kitabın mümkün olduğunca yaygın şekilde halka iletilmesi amaçlanıyor.

Ne öneriyorlar?

Fransız sağında ülke cumhurbaşkanlığına oynayan üç lider var, ama birbirinden çok ayrı üç görüş yok. Raymond Barre'in deyimiyle üç lider arasında sadece **"nüans"** var.

Aslında diğerlerine oranla çok daha fazla tutucu olan Jacques Chirac'ın da, son açıkladığı Fransa İçin Proje'deki görüşlerle, liberalizme yatkın durması da, daha liberal olan Valery Giscard d'Estaing ve Raymond Barre'in de bazı konularda aşırı sağa meyletmeleri de ince oy hesaplarına dayanıyor.

Bugün Fransa'da normal şartlar altında sağ ve sol oylar aşağı yukarı birbirine denk. Bir seçim yarışından sağ ve sol bir liderin galip çıkması için kendi kampının bütün oylarını toplaması gerekli. Bu da görüşler arasındaki önemli farkları törpülüyor.

Örneğin, devletçi ve merkeziyetçi de Gaulle geleneğini sahiplenen Jacques Chirac, **"Reaganizm"**e çok yakın görüşler ileri sürüyor.

Vergilerin azaltılması, merkezi otoriteye bağlı bürokratik yapıda önemli reformlar yapılması, üretim sektörlerinde devletin ağırlığının hafifletilmesi, Chirac'ın yeni görüşleri olarak beliriyor.

Diğerlerinin de görüşleri pek farklı değil. **Le Monde** gazetesinin deyimiyle, Raymond Barre "devlet işletmelerinin azaltılmasını", Giscard d'Estaing de "az ve öz devlet" desteğini yineleyip duruyor.

Böyle bir liberal programla, sağ ve merkezdeki seçmenlerin oyları hedefleniyor. Çünkü hem sağ hem de merkezdeki seçmenlerin oylarını toplayamadan seçim kazanmak mümkün değil. Ama Fransa'daki son siyasal durum, sağ liderlerin bundan böyle "aşırı sağı" da dikkate almalarını gerekli kılıyor.

Aşırı sağ ve hesaplar

Cumhurbaşkanlığının sağdaki üç potansiyel lideri de, şöyle veya böyle aşırı sağın yüzde 10'luk oyunu kırpma peşinde. Bu nedenle Fransa'daki tartışmalarda son günlerde aşırı sağın etkinliği gözleniyor.

En güncel iki konu, kürtaj ve idam cezası.

Kapitalist sistemin ekonomik krizinden göçmen işçileri sorumlu tutan Fransız aşırı sağının, toplumda belirli bir ölçüde yankı bulması **"geleneksel sağ"** liderlerin de görüşlerini etkiledi. Örneğin daha önce Kürtajın yasallaştırılıp kürtaj masraflarının sosyal sigortalar tarafından ödenmesini savunan Jacques Chirac, son 6 kasım tarihli basın toplantısında ağız değiştirdi. Chirac'a göre kürtaj böyle uygulamaya devam ederse, zaten bir türlü artmayan Fransa nüfusu hiç artmayacak. Bu da gittikçe hızla artan yabancı nüfusun daha ağırlıklı bir hale gelmesine sebep olacak.

Raymond Barre da 5 kasım tarihindeki televizyon programında kürtajın sıradan bir olay haline getirildiğine, bunun değiştirilmesi gerektiğine değindi.

İki liderin idam cezasına ilişkin görüşleri de benziyor. Fransız halkının çoğunluğu gibi, iki lider de bazı haller için idam cezasının yeniden konmasından yanalar.

Valery Giscard d'Estaing idam cezasının kaldırılmasını onaylamadığı halde, yeniden başkan olduğunda bu cezanın tesisine çalışmayacağını söylemişti. Kürtaj yasasının da kendi döneminde çıkarılmış olması Valery Giscard d'Estaing'in bu konuda fazla görüş açıklamasına olanak bırakmıyor.

Tabii geleneksel sağın, gerek genel seçimlerde, gerek başkanlık seçimleri için aşırı sağın oylarını kapma merakıyla ağız değiştirmesi, yabancılar sorununu daha da güçleştiriyor.

Fransız sağının üç lideri arasındaki düşümlerde olay kişi, Raymond Barre. Jacques Chirac ana muhalefet partisinin ve en güçlü örgütün lideri. Valery Giscard d'Estaing de Fransız Demokrasisi İçin Birlik adlı örgütün içinde yer alan **"Cumhuriyetçi Parti"**nin kurucusu. Raymon Barre ise başkanlığa oynayan **"partisiz lider"** görünümünde.

Kendisi bir partinin lideri olmadan politik yarışlara girmeyi bir handikap olarak niteliyor, ancak bunun avantajlarından da faydalanıyor. Bütün örgütlerin dışında ve üstünde, düşündüğünü yapan ve çekinmeden söyleyen bir devlet adamı görünümünde beliriyor. Bir yandan da parti örgütünün olmayışından doğan boşluğu, kendisine bağlı 60 civarındaki derneğle, iki büyük sağ parti içindeki yandaşı politikacıların desteğiyle, çıkardığı aylık dergi ve uluslararası davetlerle doldurmaya çalışıyor.

Nitekim, istediği imajı şimdiden yaratmış gibi gözüken Barre, birçok kamuoyu yoklamasında ilk sırayı alan en popüler sağ lider.

Raymond Barre'ın bu başarısı, diğer iki lideri rahatsız ediyor. Hatta iki lider Barre'a karşı belirli bir derabertlik içinde görünüyor. Raymond Barre ise Valery Giscard d'Estaing'den ziyade Chirac'ı tehlikeli bir rakip görüyor. Bütün toplantılarında üstü kapalı da olsa Ana Muhalefet Partisi liderini hedef alıyor. Onu yıpratmaya çalışıyor.

Ancak **Le Nouvel Observateur** dergisine göre, Barre'ın önünde önemli zorluklar var.

Birincisi, Barre, 1986 yılındaki genel seçimleri sağın kazanması halinde, Mitterrand'la başbakan olarak çalışmayı kabul etmeyeceğini açıkladı. Halbuki diğer iki lider şimdiden böyle bir "birlikte oturmaya" hazırlık yapıyorlar. Politik gözlemciler, en kuvvetli olasılığı yaratamaması halinde, taraftarlarını etrafında nasıl tutacağını merak ediyorlar.

Barre'ın ikinci zorluğu, Giscard'ın hâkimiyeti altındaki Cumhuriyetçi Parti Genel Sekreteri François Leotard'ın, genç seçmenleri yeniden Valery Giscard lehine çekip, Barre'ı zor durumda bırakma ihtimali. Dikkat çeken bir başka nokta, **"Fransa'nın en iyi iktisatçısı"** olarak bilinen Raymond Barre'ın çok fazla **"muhasebeci"** gibi konuşup, yeni teknolojilerden, enformatikten, gençlere dönük konulardan söz etmemesi, özetle yeni bir toplum imajına yakın görünmemesi.

Bunlara bir de, daha başkanlık seçimlerine dört yıl varken zirveye çıkmanın, ordada kalmayı ne kadar zor hale getirdiğini ilave etmek gerek.

Finlandiya: Neredeyse sorunsuz bir ülke

da, hükümetin etkisi yok sayılamaz" diyor. SAK Başkanı Raimo Kantola, "merkezi uzlaşma politikasını" en iyi çözüm olarak gördüğünü belirtiyor, "O zaman parlamentonun kararları üzerinde etkimiz oluyor" diyor.

Bu pratikte de böyle uygulanıyor. İşverenler daha iyi ücret tekliflerine evet demeden, sendikalar da talepleri konusunda görüşmelere girmeden önce, hükümetin belirli vergilerde indirimler yapacağını ve sosyal durumda iyileşme olacağını vaat etmesini bekliyorlar. İşveren **Pentti Somerto, "Finlandiya'da vergilerin İsveç'te olduğu kadar ezici olmaması ve Almanya'dakilerden daha düşük olması her şeyden önce hükümeti de içine alan merkezi görüşmelerden kaynaklanıyor"** diyor.

Finlandiya'da ücret pazarlıklarının sonunda çoğunlukla hükümet, işveren ve sendikalar tek bir çizgi üzerinde birleşerek bir ekonomik anlaşma oluşturuyorlar. Ama sonuçta tek tek bütün gruplar bu global sözleşmelerde kendi çıkarlarının yeterince dikkate alınmadığından yakınıyorlar. O zaman bu hoşnutsuzluğu boşaltmanın en iyi yolu olarak, grevler ortaya çıkıyor.

Genel uzlaşmadan bu tür tekil sapmalar, istisnalar, sosyal barışın genel tablosunu pek az bozabiliyor.

Gelecekte koşullar zorlaşacak

SAK Başkanı Raimo Kantola, gelecekteki ücret pazarlıklarının bugünkünden daha kötü koşullar altında gerçekleşeceğini söyleyerek, bu nedenle ücret cephesinde fazla şeyler beklenmemesi gerektiğini savunuyor. Kantola, sendikaların bu durumu göz önünde bulundurarak, kalitatif sorunları, teknik ilerlemelerin sosyal açıdan elverişli bir hale getirilmesi, iş saatlerinin kısaltılması, ücret pazarlıkları için yeni kurallar ve işletme içinde işbirliğinin geliştirilmesi gibi sorunları ön plana almaları gerektiğini savunuyor.

İşçi temsilcileri daha fazla söz hakkı istiyorlar. Amaçladıkları yeni kurullar değil, onlar daha fazlasını, sendikanın, işletmenin her alanında daha fazla bilgi sahibi kılınmasını ve önemli kararlarda fikirlerinin alınması gerektiğini savunuyorlar. İşçilerin denetim meclislerinde temsil edilmeri şimdiden tartışılıyor, hatta devlete ait işletmelerde bu türden denemelere girişildi. Ama eğer daha fazla güç sahibi olunmak isteniyorsa, o zaman daha fazla sorumluluk üstlenmek gerekiyor. Bu da, ancak daha fazla şey bilmekle mümkün olabilir. Bu nedenle kararlara daha fazla katılım çağrısından önce Finlandiya sendikacılarını sıkı bir eğitim süreci bekliyor. Büyük bir bölümü işverenler tarafından finanse edilecek bir eğitim.

Ticari ilişkiler

Sağlam sosyal ilişkilerin ülkenin gelişimi üzerinde şüphesiz önemli etkileri var, ama temel neden sayılacak kadar değil. "Ekonomimizin temel taşları, sübvansiyonlardan feragat ederek rantabl olmayan alanlarda yapay korunma yaratmanın yanında, katlanılabilir bir vergi yükü, daha az dış borçlanma ve ölçülü bürokrasi ve aynı zamanda Doğu Bloku ülkeleriyle ticarettir" diyor bir girişimci. Finlandiya, dış ticaretinin dörtte birini sosyalist ülkelerle yapıyor. Bunların içinde en önemli paya sahip olan, Sovyetler Birliği.

Bu kendiliğinden oluşan bir olgu değil, Moskova ile yapılan uzun vadeli bir ticaret anlaşmasına dayanıyor, ama bu anlaşmanın ihracat endüstrisinin bazı dallarına bir sürü avantajlar getirdiği tartışmasız. Ama Sovyetler'in döviz açığı nedeniyle mal satın aldıkları ülkelere bunun bedelini gene malla ödemesi Finlandiya'yı güç durumda bırakıyor. Aslında Sovyetler bol miktarda hammadde sunuyor. Ama bunların mamul hale getirilmiş olanları, Batılı kalite unsuruna alışkın Finlandiya'ya yeterli gelmiyor. Sonuç olarak Finlandiya'nın hem ekonomik, hem de politik nedenlerden dolayı dış ticaretinde sosyalist ülkelerin payını azaltmasını savunanlar var.

Maliye Bakanı **Pekka Vennamo**, ülkesinin bugün **"sadece iki sorunu"** olduğunu söylüyor: **"Gereğinden fazla tahıl ve paraya sahibiz. Ama bunlarla birlikte de yaşayabiliriz."**

Federal Almanya haftalık gazetesi Die Zeit'ten derleyen
AYSIT GENÇ

Finlandiyalılar topluca kayak yapıyor. Bir uyum gösterisi gibi...

Finlandiya bugün birçok sanayi ülkesinin pençesinde kıvrandığı sorunları yaşamayışını ya da bunların uzağından geçişini köylülükten geç sıyrılmasına mı borçlu?

FİNLANDİYA'DA TARIM AĞIRLIKLI EKONOMİDEN SANAYİ—HİZMETLER AĞIRLIKLI EKONOMİYE GEÇİŞ

Ekonomik alan	1960 Toplam (%) üretim	1960 Çalışanlar (%)	1982 Toplam (%) üretim	1982 Çalışanlar (%)
Hammadde üretimi	18.5	33.9	8.8	11.2
Tarım	9.3	26.5	4.3	9.1
Ormancılık	9.2	7.4	4.5	2.1
Mal üretimi	38.3	29.5	36.8	33.6
Endüstri	28.8	20.5	29.8	26.7
İnşaat	9.4	9.0	7.1	6.9
Hizmet sektörü	43.2	36.6	54.4	55.2

Bir ülke düşünün ki ekonomisi bu yıl yüzde 5'lik bir büyüme oranına ulaşmış ve 1974'ten 1983'e kadarki güç dönemde de yüzde 2.8'lik bir ekonomik büyüme düzeyi tutturmuş olsun. İşsizlik oranı sürekli düşerek yüzde 5'i bulsun. Dış borçları oldukça az olsun ve giderek daha da düşsün. Ortalama vergi yükü öteki endüstri ülkelerinden daha az olsun ve "yabancı işçi" diye bir sorunun varlığından bile haberdar olmasın.

Öyle bir ülke ki, sıkıntılı anlarında girişimciler hükümetten ve sendikacılardan yakınmasın, sıkıntının nedeni olarak ne yüksek ücretleri ne vergileri, ne de bürokrasiyi göstersin.

Bu ülke Finlandiya.

Kuzey Avrupa'daki bu cumhuriyet, uzun bir süre sadece Batılı endüstri ülkelerinin bir takipçisi olarak kaldı. Komşularıyla karşılaştırıldığı, fazla kalabalık olmayan bu ülkenin köylülükten sıyrılması daha uzun bir süre içinde gerçekleşti. Ama bu bir bakıma Finlandiya'yı bazı yanlışlar yapmaktan kurtardı. Birçok gelişmiş ülke bugün hâlâ geçmişte yaptığı bu yanlışların sonuçlarına katlanmak zorunda kalıyor.

Finlandiya ekonomisi oldukça açık ve liberal. Ülkenin himayeci bir politikaya yönelmesi de, bunaltıcı bir bürokrasiye yer vermesi kadar imkânsız görünüyor. Hükümet ve özel girişimler birbirlerine karşı değil, birlikte çalışıyorlar. Tabii ki ülkenin 5 milyonluk bir nüfusa sahip olması sorunların bürokratik yollardan değil kişisel temaslarla çözümlenmesini kolaylaştırıyor.

Uyum ve işbirliği

Finlandiya sendikalarının merkez örgütü SAK'ın yöneticileri, pratikte hiç de katı birer sınıf savaşçısı sayılamazlar. SAK içinde sosyal demokratların ve komünistlerin sıkı bir işbirliği yapmalarına karşın belirleyici olan ılımlılar. SAK lideri Raimo Kantola her zaman işyerlerle **"iyi bir işbirliğinden"** yana olduklarını söylüyor. Bu işbirliğinin ne ülkeye ekonomisine, ne de Finli işverenlere bir zararı dokunmadığı açık. Hem işsizlik oranının düşük olması, hem de sürekli gelir artışı bunu kanıtlayan göstergeler.

Finlandiya'nın ekonomik durumu nüfusuyla orantılı olarak ele alınırsa, Federal Almanya'nın hemen arkasında, Hollanda, Fransa ve İngiltere'nin önünde yer aldığı görülüyor. Bu açıdan Finlandiya Japon-'dan da oldukça önde.

Dışarıdan bakıldığında sendikalar ve işverenler arasındaki ilişkiler Finlandiya'da aslında olduğundan daha sert görünüyor. Bu, grevlerin görece fazla olmasından ve Finli sendika liderlerinin genel grev tehdidine Avrupalı meslektaşlarından daha sık başvurmalarından kaynaklanıyor.

Ama işverenler ve SAK liderleri, bu grevlerden, büyük sedikal örgütlerin değil küçük grupların sorumlu olduğu konusunda hemfikirler. Sendika lideri Kantola, küçük grupların oldukça fazlalığını ve bu nedenle ücret maliyetlerinin bugün işletmelerinde daha büyük bir rol oynadığını belirtiyor. Bunun sonucu olarak da gelir konusundaki isteklerin eskisi kadar kolay yerine getirilemediğini belirtiyor. Geçen mart ayında Finlandiya sendikaları yine bir genel grev tehdidinde bulundular. Ama gerçekte son genel grev 1956'da gerçekleşti. Genel grevin neden fazla sık olmadığına gelince, çünkü Finlandiya'da farklı, ama başarılı bir sosyal ortaklık var. Ne zaman durum biraz kritikleşmeye başlasa, hükümet hemen araya giriyor ve bunu işverenleri de sendikaları da güçendirmeden yapıyor. Fin sosyal ortaklığının sırrı işte burada yatıyor.

60'lı yılların sonlarından beri kamu ve özel sektördeki ücret görüşmeleri Finlandiya'da merkezi olarak yürütüldü. Bir işveren **"Her ne kadar işveren ve sendikalar otonom olarak müzakere yapıyorlarsa**

eski-yeni çizgiler

Raşit Yakalı

1943 yılında Tire'de doğdu. İlk ve orta öğrenimini burada tamamladı. Beş yıl ilkokul öğretmenliği yapan Yakalı, daha sonra karikatüre merak sardı. İstanbul'a gelerek bir süre çalıştı. Çalışmalarını daha sonra İzmir'de, Yeni Asır gazetesinde sürdürdü. Bu sırada karikatürün dışında resimli roman da çizdi. Yakalı, İzmir'den tekrar İstanbul'a döndü ve Pardon mizah dergisinde çalıştı. "Çizgiyle" ve "İş Çizgisi" adlı iki karikatür albümü bulunan Yakalı, iki kişisel sergi açtı. Yakalı, yurt içi ve dışında çeşitli yarışmalara katıldı ve çeşitli ödüller kazandı. Halen Dünya ve Hürriyet gazetelerinde çalışan Yakalı, evli ve iki çocuk babasıdır.

arşiv konuşuyor

HER GÜN SABAHLARI

Yerli mallarını koruyalım!

Dün Darülfünunda binlerce gencin iştirikiyle bir miting aktedildi

Milli Türk talebe birliği tarafından yerli malları koruma için dün Darülfünun konferans salonunda muazzam bir miting aktedildi.

Bu içtimada bazı müderris ve muallimler, bilumum Darülfünunlular, Liseler talebesi ve keaif bir halk kitlesi hazır bulunmuştu.

Yerli Malları Haftası

"Sizi ahdü peymane davet ediyorum ve bundan böyle her ihtiyacımızı memleket eşyası ile tatmin etmenize yemin istiyorum!" 4 Nisan 1929'da Darülfünun konferans salonunda I. Yerli Mallar Haftası'nın açılışını yapan Milli Türk Talebe Birliği Başkanı Ferruh Bey, konuşmasını bu cümleyle tamamlıyor ve "şiddetli allkışlar ve hay, hay!" sesleriyle karşılık buluyordu. Fotoğraf bu anı görüntülüyor. Küçük fotoğrafta ise günümüz İstanbul'unda bir mağazanın vitrini. Sözü uzatmaya gerek var mı?

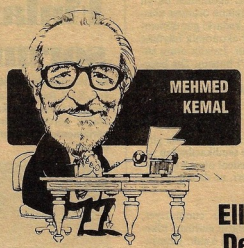

Ellenmeyen Demokrasi

İnönü'nün tek parti döneminde, politikacılar, Paşa'ya sataşmadan, konunun çevresinde dolanarak muhalefet yaparlardı. Dokunulmazların başında İsmet Paşa gelirdi. Ondan sonra Mareşal (Fevzi Çakmak) gelir, sonra da güçlerine göre başbakanlar. Bir Refik Saydam'a, bir Şükrü Saraçoğlu'na, bir Hasan Saka'ya kolay kolay dil uzatılamazdı. Ancak, vaktaki 46 demokrasisine girildi, koşullar da, kompozisyon da değişti. İsmet Paşa'ya sataşma çığırını ilk açanların başında Hikmet Bayur gelir. Bayur, CHP'den ayrıldıktan sonra Ankara'da yayımlanan Kuvvet (ilkin Kuvvet, sonra Kudret oldu) gazetesinde yazdığı başyazılarda İsmet Paşa'ya *'Bay İnönü'* diye seslenmeye başladı. Şimdiye değin hep *'Paşa Hazretleri'* diye anılan İsmet Paşa'ya birdenbire sıradan adamlar gibi *'Bay'* denmesini herkes yadırgıyordu. Ama Bayur, inat ve dirençle *'Bay'* diyordu. Bayur, *'Bay'* dedikçe de gazetenin sorumlu müdürlerini savcılığa çağırıyorlar, sorguluyorlar, sonra da bırakıyorlardı.

Suç muydu değil miydi?

Bay demek suç muydu? Kimse çıkıp da bayın suç olduğunu ileri süremiyordu. Çünkü bay diye çağrılan milyonlarca yurttaşa karşı suç mu işleniyordu? Bay Ahmet, Bay Hasan diye çağrılan yurttaşlar kendilerine hakaret edildi mi sayacaklardı? Olmazdı böyle şey. Bu yüzden emir alan basın savcıları da şaşırmışlardı. Bazı günler benim adım da sorumlu müdürler arasında çıktığından, bir gün beni de savcılığa çağırmışlardı.

Sorgum yapıldıktan sonra savcıya sormuştum:

"Bay İsmet İnönü demek suç mu?"

"Değil, olmaması gerekir" diye gülmüştü:

"Ama ne yapalım ki bakanlıktan soruşturma açın diye emir geliyor, biz de açıyoruz. Siz buraya ifade vermek üzere gelmek istemiyorsanız, İnönü'nün başından bayı kaldırın, biz sorgunuzu yapmayalım."

"Biz bunu yapamayız."

"Biz de sorguya çekeriz."

Cumhurbaşkanına hakaret

O yıllarda Mehmet Ali Aybar da *'Zincirli Hürriyet'* gazetesinde bir makale yazmıştı. Bunda, *"CHP Genel Başkanı Bay İsmet İnönü, partisinin seçimleri kazanması için bütün irtica kuvvetlerini seferber etti"* gibilerinden bir cümle kullanıyordu. Vay efendim, sen misin bunu yazan? Mehmet Ali Aybar'ı Ağır Ceza Mahkemesi'ne verdiler, hem de tutuklanacaktı. Suçu şöyle görüyorlardı: İsmet Paşa, hem CHP'nin genel başkanı, hem de cumhurbaşkanı idi. Böyle demekle cumhurbaşkanına hakaret edilmiş oluyordu.

Aybar, tutuklanmadan girdiği ağır ceza mahkemesinde sorguya çekildi. Mahkemenin başkanı tarafsızlığı ve doğruluğu ile ün yapmış olan Dazıroğlu idi. Sorgusunda Aybar, *"İrtica kuvvetlerini seferber edenin Halk Partisi Başkanı İnönü olduğunu, cumhurbaşkanının bununla bir ilgisi olmadığını"* söyledi. Sorgu ve savunma aynı oturumda yapıldı. Büyük bir dinleyici kitlesi mahkemeyi doldurmuş, dışarıda sonucu bekleyen meraklılar vardı. Öyle ya, İsmet Paşa'ya *'Bay İnönü'* diyen kahraman kimdi, onu görmek istiyorlardı.

Şimdi dokunulmaz bölgeler var

Sonunda, öyle sanıyorum, mahkeme hakaretin bir kısmının CHP Genel Başkanı İnönü'ye, bir kısmının da Cumhurbaşkanı İsmet Paşa'ya dönük olduğu gibilerden bir kararla Aybar'ı altı aya mahkûm etti. Ardından da cezayı tecil ederek, tutuklanmasını da hapiste yatmasını da önledi.

O yıllarda bir *'Bay'* sözcüğünün başından böylesi serüvenler geçiyordu. Günümüzde böyle şeylerin olmadığını sanıyoruz. Bir sözcükten insanların sorguya çekme dönemi yavaş yavaş kapanmışa benziyor, böyle şeyler oluyorsa, ileride onları da yazanlar çıkabilir. Bugün muhalefet etmek sözcüklerden çok, konuların sırtına yüklenmiştir. Boğaz Köprüsü'nü satarsın, satamazsın; alırsın, alamazsın diye... Elleşilmez, dokunulmaz bölgeler var, onlara kimse dokunmuyor, dokunamıyor.

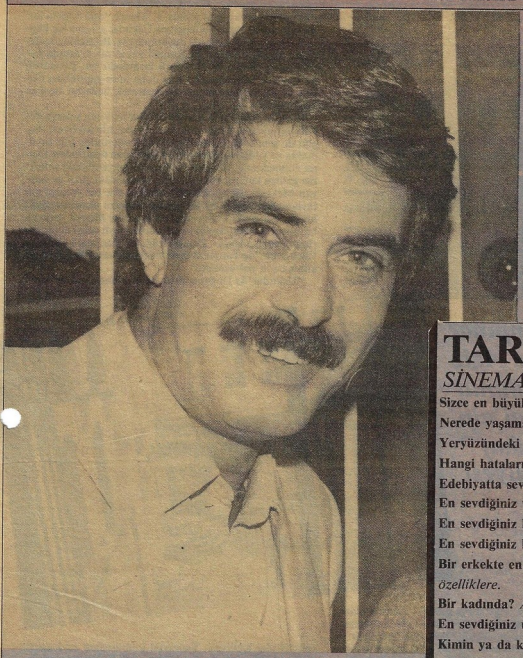

Anket Defteri

TARIK AKAN (ÜREGÜL)

SİNEMA OYUNCUSU

Sizce en büyük mutsuzluk nedir? *İnsanların mutsuzluğu.*
Nerede yaşamak isterdiniz? *Kavgasız bir dünyada.*
Yeryüzündeki gerçek mutluluk nedir? *Özgürce yaşamak.*
Hangi hataları bağışlarsınız? *Bağışlanabilir hataları.*
Edebiyatta sevdiğiniz kadın kahraman? *Meryemce.*
En sevdiğiniz tarihi kişilikler? *Tarihe iyi geçmiş kişiler.*
En sevdiğiniz kadın kahramanlar? *Haklarını savunan kadınlar.*
En sevdiğiniz besteci? *Çaykovski.*
Bir erkekte en çok hangi özelliklere değer verirsiniz? *Oynak olmayan tüm özelliklere.*
Bir kadında? *Aynı yanıt.*
En sevdiğiniz uğraş? *Film çevirmek.*
Kimin ya da kimlerin yerinde olmak isterdiniz? *Hiç kimsenin.*
Başlıca karakter özelliğiniz? *Yumuşak huyluyum.*
Dostlarımızda en çok değer verdiğiniz özellik? *Dostlukları.*
Mutluluk rüyanız? *Yok.*
Ne olmak isterdiniz? *Gene sinemacı.*
En sevdiğiniz renk? *Tüm renkler.*
En sevdiğiniz çiçek? *Tüm çiçekler.*
En sevdiğiniz kuş? *Tüm kuşlar.*
En sevdiğiniz yazar? *Yaşar Kemal.*
En sevdiğiniz şair? *Toplum için şiir yazan.*
Yaşayan erkek kahramanlarınız? *Babam.*
Tarihte en çok takdir ettiğiniz kadın kahraman? *Tarihte geçmemiş tüm hemşireler.*
En sevdiğiniz isim? *Beyaz.*
En nefret ettiğiniz kişiler? *Diktatörler.*
Hayranlık duyduğunuz reformlar? *Din reformları.*
Hangi doğal yeteneklere sahip olmak isterdiniz? *Bendeki yeterli.*
Nasıl ölmeyi isterdiniz? *Sürünmeden.*
Şu andaki ruh haliniz? *Bozuk.*
Yaşam ilkeniz? *İnsanca yaşam.*

Piştikçe ustalaşan oyuncu

Tarık Akan 1949 yılında İstanbul'da, Eyüp'te dünyaya geldi. 1964 yılına kadar Anadolu'da bulundu, ilkokul, ortaokul ve lisenin ilk yılını Kayseri, Erzurum, Sivas ve İzmit'te okudu. Lise öğrenimini İstanbul'da tamamladı. İki yıl makine mühendisliği öğrenimi gördü, sinemaya girince yarıda bırakarak Gazetecilik Yüksek Okulu'na girdi ve oradan mezun oldu. Asteğmen olarak askerliğini 1981'de tamamlayan **Tarık Akan,** kendini bildi bileli çalışma yaşamının içinde olmuş bir sanatçı. Küçüklüğünde su ve gazete sattı, ilk gençliğinde de cankurtaranlık, işportacılık yaptı, hipodromda ve birçok işyerinde çalıştı. Bu arada öğrenimini sürdürdü. 1971'de bir yarışmayla sinemaya giren **Tarık Akan,** bu alanda geçen ilk dört yılını **"öğrenme dönemi"** olarak tanımlıyor. Giderek pişen ve ustalaşan **Akan,** yine kendi deyimiyle **"kaliteli filmler"**de oynamaya başladı. Başrolünde oynadığı ve beğendiği filmleri arasında **"Canım Kardeşim", "Maden", "Demiryol", "Adak", "Bayram", "Yol", "Derman", "Herhangi Bir Kadan", "Pehlivan"** başı çekiyor.
Bugüne dek 70 filmde rol alan Tarık Akan, üç kez Antalya Film Şenliği'nde en iyi oyuncu ödülü aldı, ayrıca "Maden" filmindeki rolüyle Avrupa'da ödüllendirildi.

İnsanlar, sokaklar ve şeyler

ENİS BATUR

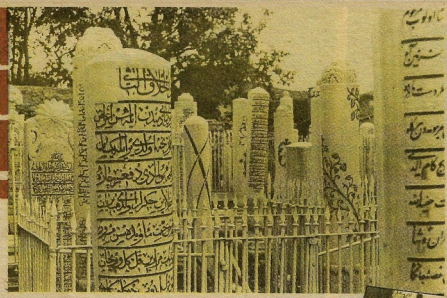

Tanpınar ve Aziz Mahmut Hüdai'nin "Tuhaf" külliyesi

Fotoğraflar: İLHAMİ ALGÖR

Ahmet Hamdi Tanpınar, son yıllarda, belki de bir gecikmişlik duygusuyla verimli bir tempoya girmişti. Basıldığını göremediği, beklenmedik ölümünden birkaç hafta önce bitirdiği "Yahya Kemal" incelemesi, bu son dönemiyle ilgili önemli ipuçları taşıyordu. Ama 1960-1962 arası asıl ağırlığı roman çalışmaları tutmuştur. "Mahur Beste"yi; bu bitirilmemiş ilk romanı o yıllarda yeniden ele almış, üzerinde bir hayli çalışmıştı. Bitmemiş haliyle de okurlardan büyük ilgi toplayan "Mahur Beste"yle aynı anda bir başka roman üzerinde, "Aynadaki Kadın" adını verdiği yepyeni bir ürünle de eni konu uğraşmıştı Tanpınar. Yazgı bu ya, ilk romanı gibi son romanını da bitiremeden öldü. "Mahur Beste" basıldı gerçi, ama "Aynadaki Kadın" henüz okurun uzağında, belirsiz bir bekleyişi sürdürüyor. Eski yazı, el yazmaları ve Tanpınar'ın kurduğu değişik çatılar üzerinde bir transkripsiyon çalışması yapan Güler Güven, roman metninin bir versiyonunu, gerekli yan notlarla birlikte, yurt dışında bir dergide yayımladı. "Aynadaki Kadın", bu yarım gövdesiyle bile geçici, önemli bir ürün sayılabilir: Tanpınar'ın ana temaları, romana bakışındaki alışılagelmiş derinlik sevdası bir yana bırakılırsa; taslakta, düşünceleriyle de yakın geçmişte önemli tartışmalar doğurmuş bu şair-romancımızın Cumhuriyet dönemine ilişkin can alıcı gözlemleri yer alıyor.

Yayın hakları konusundaki bulanıklık nedeniyle bir türlü yayımlanamayan "Aynadaki Kadın"ın yanı sıra, Tanpınar'ın son yıllarındaki etkinliğine yönelik bir başka vazgeçilmez kaynak da, henüz gün ışığına çıkmamış "Anılar"ı olsa gerek. El yazmaları Prof. Mehmet Kaplan'da bulunan bu anıların yayımlanması "simdilik sakıncalı" görülüyormuş. Öte yandan, Şekerbank'ın desteğiyle, Kaplan'ın yönetiminde yayımlanan **Kaynaklar** dergisinin bu yıl çıkan 2. sayısında birkaç sayfasını okuma olanağını bulduk bu anıların: Küçük bir örnek olmasına karşın, söz konusu parça, Tanpınar'ın anılarının yakın geçmişimizin kültürel yaşamına küçümsenemeyecek ölçüde ışık tutacağını kanıtlıyor: 1958 yılında yazılmış notlardan, yıllar yılı 'egemen çevrelerin sözcüsü oldukları için bir eli yağda, bir eli balda' yaşadıkları ileri sürülen Şinasi Hisar ve Yahya Kemal'in hangi maddi koşullar içinde ayakta kalmaya çalıştıklarını öğreniyoruz. Hastaneye gitmek zorunda olan Tanpınar'ın durumu daha iyi değil: Borç içinde boğulmuş durumda olan yazarımızın cebinde tam "bir lira" var.

Deneme ve incelemelerinde olduğu gibi, yaşamöyküsel boyutlar taşıyan "Aynadaki Kadın"da da Aziz Mahmut Hüdai'den söz ediyor Tanpınar. XVII. yüzyılın düşünce ve siyaset alanında mihenk işlevi gören Celvetî tarikatının en gözde siması sayılan Aziz Mahmut Hüdâî, ermişliği ve siyasal karizması kadar sanatçı yanıyla da Osmanlı tarihinde önemli bir yer tutmuştu. Şairliği, besteciliği, din alanındaki öncülüğü onu renkli bir portreye taşıyor. Peçevî Tarihine bakılırsa, dönemin Osmanlı padişahı I. Ahmet ile bildiğimiz dostluk anlayışının sınırlarından biraz (ya da bir hayli) taştığı anlaşılan bir ilişki kurduğu bilinen Mahmut Hüdai, şeyh olunca Üsküdar'a yerleşmişti. Naima Tarihi'nde de, I. Ahmet ile olan "gönül serüvenleri"ne değinilen Şeyh, padişah üzerinde öylesine etkili olmuştur ki, gün gelmiş, I. Ahmet "ona âdâbta kusur kılmamak" için Topkapı'yla Üsküdar arasına bir köprü kurmayı ciddi biçimde düşünmüştür. Bildiğimiz kadarıyla, Anadolu yakası ile Rumeli yakasının arasında kurulması düşünülmüş ilk köprü tasarısıdır bu: Leonardo da Vinci ile Michelangelo'nun daha önce yaptıkları, Galata ile tarihi yarımadayı birleştirmek hedefini taşıyan tasarılardır.

1628'de öldüğünde bütün İstanbul halkının sokağa döküldüğü rivayet edilen Mahmut Hüdai'nin külliyesi, bugün de şehrin en gözde dinsel merkezlerinden biri sayılmakta ve yılda yüz bini aşkın Müslüman tarafından ziyaret edilmektedir. Üsküdar postanesinin yanındaki sokaktan gidilen külliyenin Doğancılar tarafındaki girişi ise Sübyan Mektebi sokağındadır. Oldukça dik bir yokuşu yataylamasına kesen bu iki paralel sokağın arasında geniş bir yer kaplayan külliyenin farklı birkaç düzeye yerleşen birimleri, mimari özellikler açısından hayli çelişkili bir görünüm ortaya koyar. Üslup birliği taşımaması, külliyenin "Beş Şehir"de Tanpınar tarafından acımasız bir tonda ele alınmasına yol açmıştır:

"Üsküdar'da Doğancılar'ın biraz altındaki Aziz Mahmut Hüdai Külliyesi, Tanzimat mimarisinin zevksizliğine en büyük misalidir. Kış bahçesi kilkli camekânlarıyla, karşısındaki kadim eserler müzesi taklidi bina ile Bursalı Üftade'nin müridi, Aziz Mahmut Hüdai'nin ne münasebeti vardır? Bu binalar ikinci imparatorluk devrinin o meşhur arması gibi her ruh ve manaya yabancı kalıplardır. Ben Aziz Mahmut Hüdai Efendi'yi, Sultan Ahmed Camii'nin temelleri arasında tahayyül ediyorum. Zaman zaman benim için oradan çıkar ve hiçbir hikmetin teselli edemeyeceği bir hüzünle o çok sevdiğim beytini tekrarlar:

"Günler gelip geçmekteler
Kuşlar gibi uçmaktalar."

İstanbul'a yaklaşımındaki inceliği büyük hayranlık beslediğim Tanpınar'ın, Doğancılar'ın bu kuytu köşesine duyduğu neredeyse hoyrat, sevgisiz bakışı benimseyemedim bir türlü. Tersine, Aziz Mahmut Hüdai Külliyesi'nin, bütün o karmaşık, bugünün anlamsal vurgusuyla arabesk sayılabilecek "eklektik" dokusunun bana bir hayli çekici geldiğini itiraf etmek isterim.

Aşağıdan girildiğinde, eşikten başlayarak, avluya açılan merdivenin her basamağında apayrı bir heyecan yaşatan bu tuhaf bileşimde, belki de Tanpınar'la aramıza girmiş yarım yüzyıllık bir beğeni farkı biçimleniyor: Şehrin, arkasında yatan çevre estetiğine sırt dönmüş bir anti-estetik düzene geçmiş ve orada hızla, şiddetle ilerlemiş olması bu duyguyu uyandırıyor olabilir bende. Öyle ki; külliyenin aynı anda Osmanlı dinsel mimarisinin kötü bir örneğiyle Tanzimat'ın sivil mimari anlayışını barındıran bir parçası üzerine kurulmuş olması; arada yarı-hellenistik üslupta üçüncü bir öğenin ortaya çıkması; hatta girişin ve hemen yandaki çeşmenin kitabelerinin siyah fonla (şimdilerde) bezenmiş olması bile keyfini kaçırmaya yetmiyor.

Aziz Mahmut Hüdai Külliyesi'ni bir de geceleri görmek gerek. Gazlı sokak lambalarının garip, tedirgin edici ışığı altında, külliyenin dört bir yanını kuşatan hece taşları, loş ortamda birer "röliyef" gibi duruyorlar. Ana caddelerin ötesinde, çevresindeki sevimsiz apartmanların ölü sessizliğinden habersiz, külliyenin kat kat yükselen avlusunda çarpıcı düş yorumlarıyla şeyh ve çarpıcı düşleriyle Tanpınar geziniyor sanki.

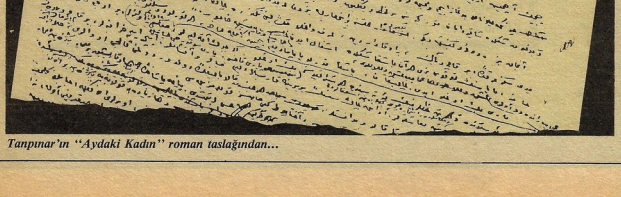

Tanpınar'ın "Aydaki Kadın" roman taslağından...